

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

Autorita učitele pohledem žáka

Bakalářská práce

The teacher's authority from the pupil's perspective

Lucie Kolníková

Pedagogika

Prezenční studium

Vedoucí práce: PhDr. Jarmila Mojžíšová, Ph. D.

Praha 2014

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem: Autorita učitele pohledem žáka vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Jarmily Mojžíšové, Ph. D. Veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály, které jsem použila, uvádím v seznamu literatury.

V Praze 24.3.2014

.....

Poděkování:

Je mi ctí, že mou bakalářskou práci vedla PhDr. Jarmila Mojžíšová, Ph. D. Tímto bych jí tedy chtěla mnohokrát poděkovat za odborné rady a připomínky, ochotu, pomoc, podporu a velkou trpělivost při vedení mé závěrečné práce, za co jsem jí velmi vděčná. Děkuji také všem respondentům, kteří byli ochotní věnovat svůj čas, pozornost a upřímnost při vyplňování dotazníků. A v neposlední řadě chci poděkovat panu učiteli Michalu Odehnalovi, který mi v rámci své výuky umožnil přístup k tak velkému množství studentů.

Anotace:

Téma bakalářské práce „Autorita učitele pohledem žáka“ v úvodu osvětluje důvody, které autora inspirovaly k tomuto výběru. Celý život člověka je protkán autoritami, nejen jako součástí rodiny, ale také v pracovním prostředí a v neposlední řadě autorita v rámci školy. Autorita je nezbytná a všudypřítomná v existenci celé lidské společnosti. Bližší specifikace je vysvětlena v teoretické části v kapitolách: Autorita a Definice autority.

Praktická část zdůvodňuje, že přesto, že odpovědi na otázky dává samotný stav dnešního pohledu na statut učitele obecně, na školství celkově – autority a obrazu úrovně učitelského postu v komplexním vnímání široké veřejnosti, je jednou z nejlepších technik výzkumu pohledu žáků na jakékoliv téma: dotazníkové šetření. Představuje školu jako instituci, na jejíž studenty má v dané problematice pohled nejen rodičů, zákonných zástupců, členů rodiny, ale i celé společnosti zásadní vliv.

Klíčová slova:

Autorita, učitel, žák, třída, základní škola, chování, učení, výchova, přirozená autorita, respekt, metoda

Annotation:

The theme of this thesis "The teacher's authority from the pupil's perspective" in the introduction explains the reasons that inspired the author to this choice. The whole life of man is interwoven with the authorities, not only as a part of the family, but also in the work environment and, last but not least, the authority within the school. The authority is necessary and ubiquitous in the existence of the whole human society. More detailed specification is explained in the theoretical part of the chapter, "authority" and "Definition of authority."

The practical part gives reasons for, that although, that the answers to the questions are given on status retrospect the status of teachers in general, the overall education - authority and image-level teaching post in a complex perception of the general public, is the questionnaire investigation one of the best techniques of research point of view of students on any subject. Represents the school, as an institution, where the view of parents, legal guardians, family members, but also the whole society, has in this issue a major impact on students.

Key words:

Authority, teacher, pupil, class, elementary school, behaviour, teaching, upbringing, natural authority, respect, method

Obsah

1	Autorita	10
2	TEORETICKÁČÁST	11
2.1	Definice autority, terminologie	11
2.2	Kázeň	13
2.3	Kázeň z hlediska věku.....	14
	Tabulka č. 1	15
2.4	Autorita učitele.....	15
2.5	Shrnutí.....	16
3	Autorita v dnešní době	17
3.1	Pohled veřejnosti na post učitele v dnešní době.....	17
3.2	Šikana učitele	18
3.3	Učitel – status veřejného činitele	20
4	Vnímání autority z hlediska věku	22
4.1	Předškolní věk.....	22
4.2	Školní věk	22
5	PRAKTICKÁČÁST.....	23
5.1	Úvod do praktické části.....	23
5.2	Cíl bakalářské práce	23
5.3	Zpracování dotazníků.....	24
5.4	Dotazníkové šetření.....	50
6	Závěr	52
7	Použité zdroje.....	54
8	Přílohy.....	55

Úvod

Téma autority pro autora patřilo vždy k nejdůležitějším otázkám. Původně začal Pedagogickou fakultu studovat, když jako hlavní cíl svého vzdělávání vnímal francouzský jazyk. Jak ale hlouběji pronikal do problematiky oboru Pedagogiky, do popředí jeho zájmu se dostala právě otázka autority, empatie a psychologie osobnosti. Největší význam pro pedagogickou praxi je sice sporný, či spíše nemožný určit, ale proměna vnímání autority pedagogů od historie po současnost prošla velkými změnami. Podle jeho názoru je toto téma a jeho pochopení v celém kontextu všech vlivů školní třídy pro dobrého pedagoga opravdu klíčové.

Své rozhodování o tématu své práce zakládal již od počátku na zajímavosti a využitelnosti pro pedagogickou praxi. Tématem autority se začal podrobněji zabývat již na začátku minulého školního roku, kdy pracoval jako lektor školního klubu pro 5. třídu. Při práci s žáky této věkové kategorie je téma autority na denním pořádku. Od září 2013 pracuje jako učitel v MŠ a ZŠ v Silůvkách u Brna. Zjišťuje, že nižším stupněm vzdělávání důležitost významu autority učitele v přímém pedagogickém působení neklesá. Toto byl rozhodující moment, který potvrdil, že téma autority, které ho zajímalo již dříve, než začal studovat, je to, kterým se chce zabývat ve své bakalářské práci.

Ve schopnosti umění přijetí autority je velký potenciál, který autor považuje za důležitý faktor v individuálním životě člověka, následně tím i v lidské společnosti. K úplnému pochopení funkce a významu autority je třeba začít od úplného začátku. V následujících kapitolách je vysvětleno, co autorita vůbec znamená. Vypsány jsou různé definice autority podle předních představitelů oboru pedagogiky. A není opomenuta ani kázeň, jakožto jeden z výsledků působení autority při vyučování.

1 Autorita

Slovo „autorita“ vychází z latiny. Je odvozeno od slova „auctoritas“ což znamená například platnost, vliv, vážnost, rozkaz, rada, vůle, zmocnění ale i vlastnické právo. Tohoto termínu se převážně používá ve dvou významech. Hlavní význam však představuje hledisko pravomoci. Autorita je daná společností. Samotná existence autority je plně závislá na společenské interakci. Autorita označuje statut výjimečného postavení jedince či instituce a jejich vlivu na ostatní. *„V tomto smyslu se přeneseně používá tohoto termínu v angličtině pro úřad („local educational authority“) a podobně v němčině (gesetzliche Autorität). V tomto významu autorita jako pravomoc vyplývá z úlohy učitele jako zástupce společnosti, který smí v jistých zemích rozhodovat o odměnách a trestech, organizovat vyučování, hodnotit žáky apod.“*¹

*„...autorita je do značné míry závislá na motivaci žáků, že učitel má autoritu v míře, v níž získal zájem žáků o svůj předmět nebo o některou jeho stránku, že se žáci od něho chtějí něčemu naučit, že vědí, že se jim to podaří a také že vědí, jak se tomu učit. Nedílnou stránkou autority jako vztahu učitele a žáka je důvěra, a to oboustranná.“*²

*„...Přijetí autority významným způsobem zefektivňuje práci skupiny. Podle výsledků výzkumů (neformální) autoritu učitele u žáků vytváří zejména: způsob, jakým vyjadřuje svůj status, kompetentnost jeho vyučování, úroveň řízení činností ve třídě (=» management třídy) účinnost jeho přístupů k nežádoucímu chování žáků. =» kázeň, vztah učitel-žák“*³

Jak je autorita učitele členitá, tak se také mění, protože závisí na vlastnostech učitele, které se také vyvíjí, ale závisí i na škole (na klima školy), žácích (klima třídy) a na veřejném mínění v místě. Autorita není definitivní. Stále se obměňuje, každým setkáním s žáky, každou novou vyučovací hodinou.⁴

---

¹ PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1. s. 68.

² PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*, Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1. s. 69.

³ MAREŠ, J., Eliška, W., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2., str. 23

⁴ PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1. s.70 .

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Definice autority, terminologie

Autorita – „Legitimní moc. Moc uplatňovaná v souladu s hodnotami těch, kdo jsou ovládáni, jim přijatelnou formou, která si získala jejich souhlas. Rozlišuje se autorita tradiční (formální), založená na postavení nositele autority v hierarchii nebo na jeho příslušnosti k určité sociální skupině, bez ohledu na jeho osobní kvality, a autorita neformální (vyplývá ze svobodného uznání převahy v některé významné oblasti a pozitivního hodnocení jejího nositele) – ta může být dále autoritou racionální, kterou jedinec získal, protože vzhledem ke svým znalostem nebo jiným odborným předpokladům je pro určitou funkci logicky nejlepším kandidátem, nebo autoritou charizmatickou, danou zvláštními povahovými rysy jejího nositele...“⁵

Autoritu nelze vymezit zcela jednoznačně. Různé vědní disciplíny interpretují různá pojetí tohoto pojmu. Vymezme si tedy alespoň pár z nich.

Vališová pojem autorita vymezuje takto: „V nejobecnějším slova smyslu lze autoritu vymezit jako významnou formu uskutečňování moci, která je založena na více či méně obecném uznání oprávněnosti, legitimacy, vlivu určité osobnosti, instituce nebo skupiny.“⁶, v jiném svém díle vymezuje termín následovně: „Autorita je svou podstatou antropologická konstanta, která spoluutváří pravidla skupinového života, organizační řád skupiny, spolupodmiňuje její biologické přežití, rozvoj jedinců i předávání zkušeností z generace na generaci, je také garantem pozitivních hodnotových struktur, významným předpokladem rozvoje lidských potencií a základem fungování společnosti v tom nejširším slova smyslu.“⁷

Dle Matějčicka je autorita vymezena jako: „...vzájemný vztah, v němž jeden (zpravidla ten zralejší a vyspělejší – a vůbec nemusí být tělesně silnější nebo bohatší nebo mocnější) poskytuje druhému ochranu, oporu, vedení, přičemž ten druhý (a vůbec

---

⁵ MAREŠ, J., Eliška, W., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2., str. 23

⁶ VALIŠOVÁ, A. *Autorita jako pedagogický problém*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 135 s. ISBN 80-7184-624-4., str. 14

⁷ VALIŠOVÁ, A. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 141 s. ISBN 978-80-247-2282-5., str. 18

nemusí být slabší, chudý či bezmocný) tuto ochranu, oporu a vedení přijímá a nabývá tak pocitu životní jistoty. “⁸

Management třídy (= řízení třídy) – „*Součástí profesních činností učitele, která se realizuje při vyučování i mimo ně. Nejdůležitějším prostředkem třídy je taková učitelova strategie, která vede k vytváření spolupráce žáků s učitelem, spolupráce mezi žáky navzájem a klimatu třídy usnadňujícího učení. Řízení třídy je podle výzkumných poznatků nejobtížnějším z učitelových činností, protože předpokládá nejen dovednost prezentovat učivo, ale především organizovat práci žáků přiměřeně k jejich možnostem a zároveň tak, aby byla posilována jejich motivace i dodržování kázně...*“⁹

Kázeň – „*Vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority....*“¹⁰

Vztah učitel – žák – „*Mezilidský vztah, který ovlivňuje průběh i výsledek učitelova vyučování, žákova učení, kvalitu jejich spolupráce, sociální percepce, emocionální a motivační aspekty výuky....*“¹¹

Vyučování – „*V běžném významu označuje celkově to, co se každodenně odehrává ve škol. třídách v průběhu vyučovací hodiny.*“¹²

Klima třídy – „*Sociálněpsychologická proměnná, představující dlouhodobější sociálněemocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků dané třídy na události ve třídě (včetně pedagogického působení učitelů)....*“¹³

---

⁸ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Jak a proč nás trápí děti*. 1. vyd. Praha: Grada, 1997, 187 s. ISBN 80-7169-587-4., str. 40

⁹ MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2., str. 207

¹⁰ MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2., str. 98

¹¹ MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2., str. 304

¹² MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2., str. 288

¹³ MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2., str. 100

2.2 Kázeň

Jak již bylo řečeno, kázeň je jedním z cílů uplatňování autority, proto je na místě se kázni věnovat v samostatné kapitole. Kázeň ve třídě je základním stavebním kamenem úspěšné výuky. Získání a udržení pozornosti, aktivita žáků, spolupráce při hromadných úlohách a další podmínky podléhají důležitosti kázně žáků a klidu ve třídě. Není-li klid a žáci nejsou ukázněni, učitel se jen těžko může snažit o pozornost, aktivitu a celkovou spolupráci žáků. Jak vyplývá z výzkumu (viz. Praktická část této práce) i pro žáky samotné je kázeň jejich kolegů v získávání a osvojování informací zcela zásadní a klíčová. Klid ve třídě a ukázněnost studentů je jeden z hlavních faktorů autority učitele pohledem žáka.

Bendl ve své knize *Školní kázeň v teorii a praxi* píše: „*Obecně lze kázeň definovat jako vědomé dodržování zadaných norem...*“¹⁴, dále definuje: „*Školní kázeň v intenci obecné definice kázně definujeme jako vědomé dodržování školního řádu a pokynů stanovených učiteli, popřípadě dalšími zaměstnanci školy.*“¹⁵

Část faktorů ovlivňujících kázeň má však učitel ve své moci. Na některé příčiny nekázně žáků má učitel **přímý vliv**, nebo dokonce vliv zásadní. Jsou to například: nezjednáni pořádku ve třídě – hluk, vlastní přestupky jako špatný příklad (např. telefonování v hodině, pozdní příchody do vyučování, občerstvování se v průběhu výuky, zadávání nadměrného množství úkolů, látka nad možnosti žáků, přetěžování) a v neposlední řadě nezáživná výuka. Na některé příčiny má **menší vliv**: výchova žáka rodiči, veškeré hodnoty vložené do žáka rodinou), na další nemá **vliv zcela žádný** – fyzické předpoklady – nervová soustava, hormonální změny a poruchy).¹⁶

---

¹⁴ BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str. 35

¹⁵ BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str. 35

¹⁶ BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str. 92

2.3 Kázeň z hlediska věku

„Dodržování norem chování by mělo přinášet prospěch nejen jednotlivému žákovi, ale taktéž jeho spolužákům, třídě, škole, obci a celé společnosti. Kázeň by měla nést své úroky, „sladké

ovoce“ v podobě kultivování mravního charakteru, usnadňování orientace ve společnosti, zajišťování pocitu bezpečí a jistoty, zvyšování výkonu a efektivity lidského konání. “¹⁷

Proto je třeba klást velkou důležitost již předcházení kázeňským problémům. Tak jako ve všem, v kázni především je důležitá prevence. Při vyšetřování kázeňských přestupků a pátrání po jejich příčinách, je třeba přihlížet k vývojovým psychologickým souvislostem chování dětí a mládeže. V tomto věku jsou na jiné úrovni rozvinutí, a různými způsoby vzájemně spjatý složky organismu (na rozdíl od dospělosti.) Na toto je třeba brát zřetel jak při vyhodnocování kázeňských přestupků, tak při prevenci a nápravě. Některá vývojová období jsou z psychologického i duševního hlediska rizikovější. To jsou nezpochybnitelná fakta, která musí brát v úvahu všichni, kdo mají ve svém okolí (nejen ve škole, ale i v rodině) dospívajícího jedince. Je nezbytné stále vnímat chování dětí v souvislosti s jejich stupněm vývoje. Lépe dětem porozumí a předejdou tak „nespravedlnosti“ či chybám ve výchově s fatálními následky, které si dítě ve formě vzpomínky ponese do celého života.¹⁸

„Zkušenosti a v psychologii dítěte poučení učitelé naopak dokážou rozlišit, kdy je určitý projev chování žáků, byť se oficiálně (podle školního řádu) jedná o nekázeň, na daném stupni jejich vývoje normální a „zdravý“, a kdy už se jedná o vážnější záležitost, která se ocitá za hranicí dětské přirozenosti. “¹⁹

---

¹⁷ BENDL, S. Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str. 135-136

¹⁸ BENDL, S. Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str. 92-93

¹⁹ BENDL, S. Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str. 93

Problémové chování u dětí a mladistvých v závislosti na jejich věku podle Gelfanda (citováno podle: Bendla)

Věk	Poruchové projevy
1,5 – 2 roky	Temper tantrums (návaly zlosti), odmítání plnit požadavky, stálé vyžadování pozornosti, hyperaktivita, specifické strachy, nepozornost
3 - 5 roků	Temper tantrums, odmítání plnit stálé vyžadování pozornosti, specifické strachy, přecitlivělost, lhaní, negativismus
6 – 10 roků	Temper tantrums, hyperaktivita, specifické strachy, přecitlivělost, lhaní, školské selhávání, žárlivost, nadměrná uzavřenost
11 – 14 roků	Temper tantrums, přecitlivělost, žárlivost, školské selhávání, nadměrná uzavřenost, náladovost
15 – 18 roků	Školské selhávání, záškoláctví, podvádění při zkoušení, deprese, opíjení se, kouření, zneužívání drog, předčasná sexuální aktivita, krádeže v obchodech či jiné přestupky proti zákonu

Tabulka č. 1

2.4 Autorita učitele

„Jádrem učitelské autority není vlastnost, se kterou by se někdo narodil a jiný ne, ale vzájemný vztah. Vytváří se až poté, co si učitel získal respekt, eventuálně i sympatie, navodil situaci důvěry a bezpečí.“²⁰

Autorita učitele doprovází člověka celou jeho školní docházkou. Pro jedince, kteří se rozhodnou realizovat v učitelském povolání, se toto téma vnímané perspektivou žáka mění každodenně. Práce s třídou, kázní, se získáním, udržováním a prohlubováním vlastní autority. Tak jako plno žáky nevnímaných podnětů ze strany učitele, autorita je žáky vnímána či dokonce sledována každý den, každou hodinu. Význam autority a respektu učitele je opravdu v dnešní době, s přístupem dnešních žáků (kantoři v praxi potvrdí, že bohužel dnes už i rodičů), opravdu klíčový. Autorita učitele je jedním

²⁰ KRÁTKÁ, J. *Aktuální otázky teorie výchovy: teoretická východiska, výzkumné nálezy a závěry pro praxi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 144 s. ISBN 978-80-210-5727-2., str. 53

z nejdiskutovanějších témat budoucími i začínajícími učiteli. Na základě autorovi zkušenosti se většina kolegů na pedagogické fakultě, kteří se připravují na profesi učitele, nebojí nezvládnutí učiva či množství nových povinností a zodpovědnosti této profese tolik, jak o svou autoritu před třídou. Strach z neudržení si kázně ve třídě je zcela na místě, protože bez kázně není pozornost, bez pozornosti není spolupráce a bez spolupráce nejsou výsledky.

Autorita učitele vzniká postupně od prvního vstoupení do třídy. Učitel si musí udržet určitý odstup od žáků, a tím vytvořit podmínky partnerskému chování. Může být milý a přátelský, ale musí být důsledný, nejen sdílet své představy o výchově, ale také je praktikovat – nastavit jasná pravidla. Učitel jako vykonavatel výchovy má za své žáky zodpovědnost. Dobrý učitel však dává prostor svým žákům, aby vyjadřovali své názory a za ně a za své činy nesli zodpovědnost. Učitel formuje budoucí generace, je v přímém působení na žáky, proto je nutné, aby se choval v souladu se statutem srozumitelně a přehledně, aby jeho slovům odpovídaly i jeho gesta, postoje, ale také mimika a zbarvení hlasu. Učitel by měl jít příkladem svým studentům.²¹

2.5 Shrnutí

Předešlé kapitoly seznamují čtenáře s autoritou jako součástí učitelské profese, definují autoritu citováním slov odborníků. Měly by posloužit jako stručný nástin popisující důležitost autority učitele, jeho uvědomění si důležitosti své funkce v životě a při výchově svých žáků. Popisují důsledky nekázně na dosahování cílů jak výuky, tak vytváření příznivého klimatu školní třídy. Obsahují také popis rizikových oblastí nekázně vážící se k určitému věku. V neposlední řadě kapitola „Autorita učitele“ jako hlavní téma této práce popisuje její nezpochybnitelnou důležitost.

---

²¹ KRÁTKÁ, J. *Aktuální otázky teorie výchovy: teoretická východiska, výzkumné nálezy a závěry pro praxi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 144 s. ISBN 978-80-210-5727-2.

3 Autorita v dnešní době

3.1 Pohled veřejnosti na post učitele v dnešní době

Pohled veřejnosti na profesi pedagoga se v proměnách času velice změnila. Dříve člověk, který řekl: „Jsem učitel“ na to mohl být hrdý. Okolí ho uznávalo a respektovalo. Učitel byl zárukou vzdělanosti, všeobecného přehledu, zběhlosti ve vedení dětí a v jejich výchově. Práce pedagoga byla vždy náročná, ale v dřívějších dobách velice oceňovaná po stránce vnímání náročnosti tohoto povolání.

V dnešní době je tato profese, když nechceme použít příliš silný výraz „odsuzovaná“, velice podceňovaná. Neopomenutelná část rodičů nemá k učitelům respekt. Jak potom mohou mít učitelé autoritu u svých žáků? Čím dál tím častěji se stává, že rodiče mluví o učiteli doma před dítětem velice hanlivě. Toto je jedna z velkých chyb, kterých se rodiče dopouštějí. Nehledě na to, že tím ubližují i samotným dětem. Dítě je nucené ve škole poslouchat někoho, o kom doma slyší jen samé hanlivé věci. To není jednoduchá situace. To samozřejmě vede k nerespektování učitele. Jak si má pedagog vypěstovat a udržet autoritu u takto vedených dětí? Z toho vyplývá, že základ opět nacházíme v rodině, protože vliv domácí výchovy na dítě je nejsilnější.

Jak naznačuji v kapitole 5.2 Cíl bakalářské práce, na tom, jak vnímá statut pedagoga veřejnost, se podílí také stát a zákony naší republiky. Velký vliv má i finanční ohodnocení pedagogů. Žijeme v době konzumu, kdy velké procento lidí ostatní hodnotí ne podle charakteru, ochoty pomoci druhým a hlavně morálních hodnot, ale podle finanční vrstvy do které spadají, podle majetku a prestiže jejich povolání. V povědomí veřejnosti platí – čím vyšší prestiž povolání, tím vyšší finanční ohodnocení. To je jeden z dalších důvodů, proč je v dnešní době hodně kvalitních učitelů nuceno odejít pracovat mimo školství. Celá tato situace je vlastně takový začarovaný kruh. Říká se také: „Děti jsou naše budoucnost!“. Tuto větu můžeme často slyšet při proslovech zástupců různých politických stran. Ovšem kdo tedy učí, vede a vychovává tuto naši budoucnost? Jak jsou tyto lidé, kteří podle přísloví mají naši budoucnost v rukách, motivováni? I kvalitní učitel musí uživit svou rodinu. Bohužel vnímání učitelské profese veřejností jde ruku v ruce s autoritou učitelů jak v očích žáků a rodičů tak celé veřejnosti.

3.2 Šikana učitele

Na kapitulu o špatném vnímání statutu pedagoga širokou veřejností navazuje otázka šikany učitele ve spojitosti s kázní žáků.

Za nejprimitivnější formu autority je považována fyzická moc. V historii byly povoleny fyzické tresty. Ano, skutečně autorita byla budovaná zčásti na bolesti, ale hlavně ze strachu z fyzického trestu. Tato metoda je z pohledu dnešní doby zastaralá, až bychom mohli říci neuvěřitelná, nicméně byla účinná. Žáci vydrželi celé hodiny sedět v tichosti v lavici a poslouchat výklad probírané látky. V dnešní době jsou tato opatření nemyslitelná. Ovšem v otázce působení na druhého člověka fyzicky dala dnešní doba jiný směr.

„Žáci od učitele očekávají, že bude umět nastolit kázeň a pořádek. Mnoho dětí si přeje ve škole kázeň, neboť pro ně znamená ochranu a naplnění jedné ze základních psychických potřeb – bezpečí, jistoty. Současně platí, že řada učitelů opouští školy nikoliv v důsledku nízkého platového ohodnocení jejich práce, ale spíše kvůli rostoucí nekázní a násilí ve školách, jehož terčem nejsou v současné době „jen“ samotní žáci, ale také pedagogové. Kázeň, respektive bezpečné školní klima, bývá řazeno ke znakům tzv. dobrých škol.“²²

*„Kázeň, respektive nekázeň dětí ve škole se ovšem nedotýká pouze žáků, ale má svůj dopad také na učitele. Ukazuje se totiž, že kázeň je nejen základním předpokladem efektivního učení a bezpečnosti žáků, ale **také nástrojem ochrany učitelů**. Na dnešních základních a středních školách nejsou šikanováni pouze žáci, ale také učitelé.“²³*

Mluví-li se o šikaně ve škole, většina lidí si představí trápení slabšího jedince hrubými, nevychovanými spolužáky. Jeden z dopadů, který však má prvořadě už v samotném vnímání učitelské profese jako podřadné, je šikana učitele dětmi. Občasné schválnosti neoblíbeným učitelům jsou tak staré jako učitelství samo. Ovšem šikana v tak velkém rozsahu, tak drsná a díky internetu tak otevřená, jakou zažívají učitelé dnes, nemá

---

²² BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str.28

²³ BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2., str.31

obdoby. Žáci své učitele provokují, ponižují a někdy se dokonce uchýlí i k fyzickému násilí. K tomu ještě dnešní moderní doba internetového připojení a Wi-fi umožňuje, že do pár sekund je ponížení učitele natočené na mobilní telefon a ke zhlédnutí na internetu. Tyto záběry často poté doprovází učitelovo selhání. V situaci, kdy je zahnaný do kouta řekne věci, které by vyučující říci neměl a to je další podnět pro žáky, kteří ho využijí k dalšímu popotahování učitele. Dá se říci, že ve většině případů tyto věci žáci dělají, aby se zviditelnili v kolektivu, dělají to pro pobavení spolužáků, kteří jsou buď ještě naprosto nevyzrálí, nebo jen nemají odvalu se silnějším spolužákům postavit. Tyto situace jsou hrůzostrašné a pro širokou veřejnost by měly být alarmující. Samozřejmě každá mince má dvě strany a tak, jako si někteří učitelé toto chování naprosto nezaslouží, u některých se to úplně říci nedá. Není možné tvrdit, že si o to koledují, ale jejich chování vybízí žáky k reakci. Neschopný učitel, pro kterého je nemožné vybudování neformální autority, se často uchyluje k jednání, kterým si žáky nejen nezíská, ale spíše odpuzuje. Nejedná se svými studenty jako s partnery. Dává jim neohlášené písemné práce nebo dokonce shazuje slabší jedince, na které si trófuje. Na toto všechno jsou žáci velice citliví a velmi toto bezpráví prožívají. Dětský rozum v sobě tyto křivdy načítá a začne hodiny s takto jednajícím vyučujícím chápat jako boj, který může zajít až do krajnosti, která pak v některých případech vyústí až v šikanu učitele.

Dalším ukazatelem neschopného učitele je podbízění. Stává se, že učitel, který si neumí vybudovat autoritu, se snaží dětem přiblížit, snaží se předstírat, že je jeden z nich. Mluví s nimi naprosto otevřeně o svých osobních záležitostech, mluví s nimi na tabuizovaná témata mezi žákem a učitelem jako je například sexuální život učitele, nebo se jim dokonce chlubí svými prohřešky. V dotazníkovém šetření jeden z respondentů uvedl, že pedagog jim každou hodinu vypráví o tom, co dělal o víkendu a co vyvedl, když s kamarády pil nadměrné množství alkoholu. Takovým přístupem si samozřejmě autoritu nezíská, právě naopak. Pro žáky je i toto chování ne úplně příjemné. Většinou to končí tím, že žáci takovému učiteli nevěří, nebo je pro ně dokonce směšný.

3.3 Učitel – status veřejného činitele

Opět se v České republice otevírá otázka, zda by měl mít učitel status veřejného činitele. Opakuje se tak situace, která nastala v České republice již v roce 2009, kdy probíhal průzkum o názoru samotných učitelů. Průřez názorů a obecné informace k problematice byly sepsány v článku, který vyšel v lednovém čísle Učitelských novin v roce 2009.

*„Na začátku prosince napadl otec žákyně základní školy učitelku takovou silou, že ji způsobil otřes mozku. Protože podobných zpráv je víc, než jsme bývali zvyklí, vstupuje do škol nejistota - ať už si to učitelé přiznají, nebo ne. Po každé takové informaci přijde na pořad dne otázka, zda jsou učitelé před agresivními rodiči a někdy i žáky dostatečně chráněni. Nezasloužili by si od společnosti větší podporu? Na školách různých typů jsme proto učitelům položili otázku: MAJÍ MÍT UČITELÉ STATUS VEŘEJNÉHO ČINITELE?“*²⁴ Toto znění bylo úvodem článku. Většina připojených tištěných odpovědí učitelů vyjadřovala spíše nejistotu a pochybnost, že by tento krok opravdu vedl k větší bezpečnosti pedagogických pracovníků. Učitelé vyjadřují také ve svých výpovědích názor, že je potřeba rozlišit míru ohrožení učitele. Jinak je ohrožena učitelka mateřské školy a jinak je ohrožen vychovatel diagnostického ústavu při své noční směně. V článku se také vyjadřují zástupci politických stran, kteří v drtivé většině přiznávají, že se touto problematikou zabývali již dříve a rozhodně souhlasí, že je třeba odpovědět na zvyšující se agresivitu mladistvých.

Článek uveřejněný ve zprávách českého rozhlasu: *„Agresi vůči učitelům by mohl pomoci řešit status ‚veřejného činitele‘ (podle nového zákoníku je přesný termín úřední osoba). Kantor by se tak dostal do stejné kategorie jako policisté, soudci nebo poslanci a prezident. S plánem přišel ministr školství Marcel Chládek z ČSSD. Ředitelé základních škol to ale kritizují. Pracovat by se mělo spíš s rodinami.“* „Rizikové chování se meziročně pořád zhoršuje. Nijak výrazně, ale trend je trvalý,“ říká Ondřej Andrys z České školní inspekce. Během loňského školního roku inspekce navštívila 300 škol a agrese vůči učitelům objevila téměř u třetiny z nich. „Nadávky, odmlouvání

---

²⁴ Učitelské noviny 2009/1

s používáním vulgarismů, komentování požadavků učitele nevhodným způsobem, natáčení na video, házení předmětů po třídě,“ popisuje Andrys.²⁵

Autor této práce se domnívá, že statut veřejného činitele by alespoň částečně přispěl k většímu klidu pedagogických pracovníků. Především by však byla dobrá úprava trestního zákona obecně. Především je nutné vyřešit to, že napadený učitel nemá v dnešní době prostředky jak se takovými útoky bránit. Fyzické napadení je opravdu výjimečné, jedná se především o napadání psychického charakteru. Jak se mu může člověk bránit? Především to je potřeba řešit.

---

²⁵ HLAVÁČOVÁ, Veronika, Status veřejného činitele?“Nejspíš nám nepomůže, myslí si učitelé“ 23. 3. 2014, Český rozhlas – zprávy, internet, http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/status-verejneho-cinitele-nejspis-nam-nepomuze-mysli-si-ucitele--1330155

4 Vnímání autority z hlediska věku

4.1 Předškolní věk

Autorita ve slova smyslu této práce se objevuje až v předškolním věku. S příchodem dítěte do mateřské školy. „Zde se začínají rozvíjet vlastnosti, kterým se souhrnně říká pro-sociální, tj. takové, které člověku umožňují začlenění do různých lidských skupin, přijetí těmito skupinami a uplatnění v nich – družnost, solidarita, obětavost, tolerance, soucit, soustrast.“²⁶ Pro dítě je příchod do mateřské školy velkým životním krokem. Přijde do nového prostředí, učí se nové věci, navazuje nové vztahy nejen s ostatními dětmi, ale i s učitelkami. Poprvé je dítě vystaveno autoritě učitele. Od rodičů je dítě poučeno, že jako doma musí poslouchat rodiče, ve školce musí poslouchat paní učitelky. Je to však na dítěti, jeho povaze a psychické výbavě jak rychle a dobře se dokáže vypořádat s jejím přijetím. Proto je nad míru důležité, aby učitelky mateřské školy přistupovali k dítěti s péčí, laskavostí, klidem, trpělivostí, vlídností a láskou, aby byl tento přechod pro dítě co nejméně náročný.

4.2 Školní věk

Ve školním věku je dítě s autoritou učitele zcela seznámeno. Již nyní je pro dítě přijetí autority některých učitelů snazší než u jiných. A to na základě výchovy hlavně v rodině, ale i v mateřské škole a předešlých ročnících základní školy. Na prvním stupni základní školy mladší žáci s uznáním autority učitele nemají takový problém, jako je tomu na stupni druhém. Zde má velký podíl vývojové období, ve kterém se dítě právě nachází. Autorita učitelů se zde dostává do konfliktu s kázeňskými přestupky a problémovým chováním. Určité roky života jsou rizikovější. Dítě je náchylnější ke konkrétním problémům (viz tabulka v kapitole 2.3 Kázeň z hlediska věku). Pohled na autoritu učitele pohledem žáka základní školy zkoumá tato práce. Její popis tedy necháme praktické části práce.

---

²⁶ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012, 143 s. ISBN 978-80-262-0202-8.

5 PRAKTICKÁČÁST

5.1 Úvod do praktické části

Autorovým hlavním cílem je zvolit si nejlepší způsob jakým bude provádět výzkum této práce, aby její výsledek měl význam, který bude alespoň částečně použitelný v praxi. Volba byla tedy jasná – dotazníkové šetření pro žáky s otevřenými otázkami. Autor předpokládá, že jejím výsledkem bude otevřená výpověď žáků na autoritu učitelů, souhrn jejich názorů. Na základě které bude možné vyvodit vlastnosti a chování ideálního „utopického“ učitele. Autor si je vědom, že tento výzkum, v práci tohoto rozsahu, nebude stoprocentně zaručovat objektivitu. Vliv na odpovědi žáků ve stejném celorepublikovém vyplňování by mělo klima školy, klima lokality, rozdíl mezi školou ve velkoměstě a na vesnici. Autor tedy prokládal práci jak citacemi z odborné literatury, tak subjektivními zkušenostmi a názory vlastními i vyslechnutými zkušenostmi svých kolegů, rodinných příslušníků a známých. Tímto postupem by autor chtěl poukázat na další možnosti při hledání řešení různých výzkumů a otázek. Autor předkládá zpracované odpovědi na otázky z dotazníků, které byly předloženy žákům základní školy. Na základě jejich odpovědí autor sjednotil autoritu učitele z žákovské perspektivy a příčiny kázně či nekázně ve třídách základní školy.

5.2 Cíl bakalářské práce

Cílem práce je ukázat autoritu z pohledu žáků. Studenti si mohou přečíst mnoho publikací o autoritě, kde se dočtou jak teorii, tak vnímání autority z pohledu pedagoga. Autorovým cílem je, aby i učitelé měli možnost vidět autoritu učitele z perspektivy žáků. Chce inspirovat pedagogy a jejich žáky k vzájemnému pochopení, praktikování a respektování autority vzájemně. Takto práce má poukázat na zhoršující se situaci ve školství ve smyslu chování ve vztahu učitel – žák a žák - učitel. Někteří učitelé se nad žáky povyšují a velká část své učitele nerespektuje. Málo respektu ale není jen problém ve školách. V dnešní době je bohužel málo respektu mezi lidmi obecně, což má dopad pro celou společnost. Je důležité také zmínit, že ani zákony naší republiky, ani stát, k vyšší úrovni učitelského statutu nepřispívá. Pedagogové jsou v dnešní době velice popotahováni v oblasti kvalifikace, ale každá mince má dvě strany. I naše zákony by měly za kvalifikovanými učiteli stát. Aby si mladí lidé a studenti, kteří se pro toto

povolání narodí, nemuseli ze strachu ze zhoršujících se podmínek ve školství volit jiné zaměstnání.

5.3 Zpracování dotazníků

Respondentům byly v dotazníkovém šetření kladeny otázky týkající se jejich vnímání autority hlavně ve školním prostředí, ale také vlastností a ideálního příkladu učitele s autoritou. Cílovou skupinou byly žáci 5. – 9. třídy ZŠ. Výzkum byl proveden na vzorku 133 studentů, žáků ZŠ Ořechov, z okresu Brno – venkov, odpovědi jsou soupisem jejich názorů a školních zkušeností s autoritou. Na základě jejich vyplněných dotazníků byla získána data potřebná k vyhodnocení.

Respondenti zaškrtovali v úvodu dotazníku: z jakého jsou ročníku a jakého jsou pohlaví. Tím autor získal opravdu ohromné množství dat, ze kterých je možné porovnávat názory z hlediska věku respondentů, jak se mění jejich názory, hodnoty a preference s vyšším stupněm. Je možné z nich porovnat rozdíly názorů mezi chlapci a dívkami. Kdyby však měl autor srovnávat data podle všech těchto hledisek, tato práce by svým rozsahem zcela přesahovala svůj účel. Proto jsou následné výsledky součtem informací ze všech ročníků, všech respondentů (chlapců i dívek) současně.

Pro lepší přehlednost výsledků dotazníkového šetření je každá otázka zakončena grafem, ze kterého jsou nejlépe patrné a čitelné názory žáků. V grafu se jedna jednotka vždy rovná jednomu respondentovi. Pro lepší představu zpracovávání odpovědí žáky autor uvádí několik citací. Citace žákovských odpovědí jsou uváděny dle přesného znění v dotazníku, včetně nespisovných výrazů i gramatických chyb. Nebyly žádným způsobem upravovány.

Otázka č. 1

„Popiš vlastnosti učitele, který je pro tebe autoritou (neuváděj jméno)“

Pátý ročník

Většina dívek své odpovědi vypisuje a vysvětluje:

„Je přísný, ale dokáže si s vámi rozumět. Dokáže vám pomoci když to potřebujete. Je spravedlivý ale nikomu nenadržuje. Nejde slepě za tím něco vám vysvětlit ale snaží se vám pomůckou k zapamatování. Dokáže se zlobit ale umí i naslouchat.“

Chlapci píší heslovitě jen vlastnosti. Dívky se často vyjadřovaly o systému puntíků za špatné chování či neplnění školních povinností v pozitivním smyslu k učiteli. Pozitivně také hodnotí přiměřené postihy za nepřinesení domácího úkolu:

„Když nedonesu úkol, druhý den ho musím přinést napsaný na papíře i do sešitu.“

Dívky velice emočně prožívají nedodržení slibů. S vykřičníky píší do dotazníku:

„Sliby se přeci mají plnit!“

Dívka pátého ročníku uvedla, že když třída křičí, učitel má taky zakřičet, ale když se někdo hlásí, měl by ho vyslechnout. Podle většiny respondentů páté třídy by učitel s autoritou měl dělat pro třídu něco navíc. Neměl by se na žáky povyšovat. Měl by mít rád třídu celou (ne jen jednotlivce) – neměl by nadřžovat. Udržení pořádku ve třídě je na 4. místě v důležitosti pro učitele s autoritou (vyplývá z výsledků názoru všech ročníků). Chlapci tohoto pátého ročníku jsou známí jako velcí fanoušci hokejového klubu Kometa Brno. Velice se to odrazilo v jejich odpovědích. Mají velký podíl na tom, že na sedmém místě v důležitosti pro učitelovu autoritu (dle názoru žáků) je sportovní založení učitele.

Když respondenti pátého ročníku uváděli ve svých odpovědích, že učitel musí být přísný, vždy tuto vlastnost doprovázelo, že musí být ale spravedlivý nebo chápavý. Žáci páté třídy spojují s autoritou i klasifikaci. Několikrát se v dotaznících stálo, že učitel s autoritou nedává špatné známky.

Jako autor této práce, který 2 roky pracoval každý den s žáky páté třídy, se domnívám, že si někteří žáci pletou autoritu s oblíbeností. To vysvětluje výrok, že učitel s autoritou nedává špatné známky. Protože je známo, že oblíbený je učitel, který dává dobré známky.

Šestý ročník

Oproti pátému ročníku se u dívek šestého ročníku objevuje jako jeden z faktorů pro autoritu učitele - důvěra. V odpovědích chlapců šestého ročníku je vidět, že většinou popisují jednoho učitele. Nejmenují, ale píší konkrétní zážitky, které přispívají k jeho autoritě:

„V orchestru hrajeme soutěže, vymýšlí zábavné kombinace.“

Dva dotazníky chlapců zůstaly s nevyplněnou odpovědí na tuto otázku, dvě odpovědi zněly: nevím. Jeden z žáků uvedl, že oceňuje na učiteli, když vykládá věci nad rámec látky. Obohacuje výuku zajímavostmi, jak z vědomostí, tak z osobního života.

Sedmý ročník

Sedmá třída vyplňovala dotazníky oproti žákům páté i šesté třídy velice stručně. Autora velice překvapilo, že oproti předešlým ročníkům, kdy dívky mnohem více vypisovaly než chlapci, chlapci ze sedmého ročníku předčili obsáhlostí svých odpovědí spolužačky. Žák sedmého ročníku uvedl, že velmi důležité pro něj je, když může před pedagogem vyjádřit svůj názor beze strachu z postihu. Uvedl, že u více pedagogů tomu tak je. Jeden z respondentů popisuje učitelku dějepisu, co jí měla jeho třída na suplování, že je tak krásná, že bylo ve třídě poprvé úplné ticho. V odpovědích chlapců sedmého ročníku se občas objevily místo odpovědí vzkazy autorovi bakalářské práce, o kterém se dočetli v úvodu dotazníku. Jelikož ze sedmého ročníku bylo získáno nejméně dotazníků (celkem 13), po odečtení nepoužitelných vzkazů moc informací nezůstalo.

Osmý ročník

Až žáci osmé třídy vyjadřují jako jeden z faktorů autority, že s nimi učitel nemluví jako s dětmi, ale jako se sobě rovnými. Také žákům osmého ročníku začíná záležet na ochotě učitele k doučování. Bez povšimnutí také nezůstává, jak vyčerpávající jsou jeho odpovědi na dotazy. Studenti osmého ročníku (oproti svým mladším spolužákům) ve většině případů píšou obsahově bohaté odpovědi:

„Tento učitel je velice milý, někdy i přísný. V jeho hodinách se snaží třída být co nejvíce v klidu, protože se bojíme, že ho naštve a pak to taky dobře odnese. V jiných případech je velice milý, rád pomůže a stojí si za tím, co nám řekne, je na něj spolehnouti.“

Kromě velké obsahové stránky se v odpovědích osmého ročníku objeví vyjádření neobecné, ale na adresu jednoho konkrétního učitele:

„Ráda poslechnu jednu učitelku, která všechno dopodrobna vysvětlí, a od ní jedině to chápu! Dobře si s ní člověk pokecá, ale někdy je to příliš. Mám z ní respekt, ale snažím se s ní nejlíp vycházet.“

„Popisuji učitelku, kterou jsem měl v 4. a 5. třídě jako třídní.....“

Žákyně osmého ročníku se nad vyplňováním odpovědí opravdu zamýšlejí a snaží se co nejlépe vysvětlit obsah své odpovědi:

„Učitel, který dokáže přesunout test, když vidí, že ve stejný den píšeme třeba už 3 písemky. Dokáže pochopit, že některé učení je těžší a do hlavy nám jde hůř, a tak nám to vysvětlí víckrát.“

Až studenti osmého ročníku píšou v odpovědích i o svém citu k učiteli. Například:

„Mám ji ráda.“

Pro žáky osmé třídy má souvislost s autoritou i to, že se na učitelovu hodinu mohou těšit. Někteří studenti osmé třídy vnímají autoritu v negativním slova smyslu. Jedna z odpovědí zní:

„Křičí, má zlý výraz na tváři, dává nám nečekané testy, neumí si povídat s náctiletými „děťmi“ a nechápe jejich potřeby.“

V odpovědích osmé třídy se zase objevuje přísnost spolu se spravedlností. Autor musí uvést jednu z velice osobních a originálních odpovědí:

„Učitelka, která je autorita je pro mě vzorem a přesně taková chci být taky. Na mé škole je jen jedna učitelka, kterou považuji za autoritu a chtěla bych být jako ona.“

Za překvapující autor považuje fakt, že na základě dotazníku je vidět, že někteří kantoři zvou své studenty k sobě domů.

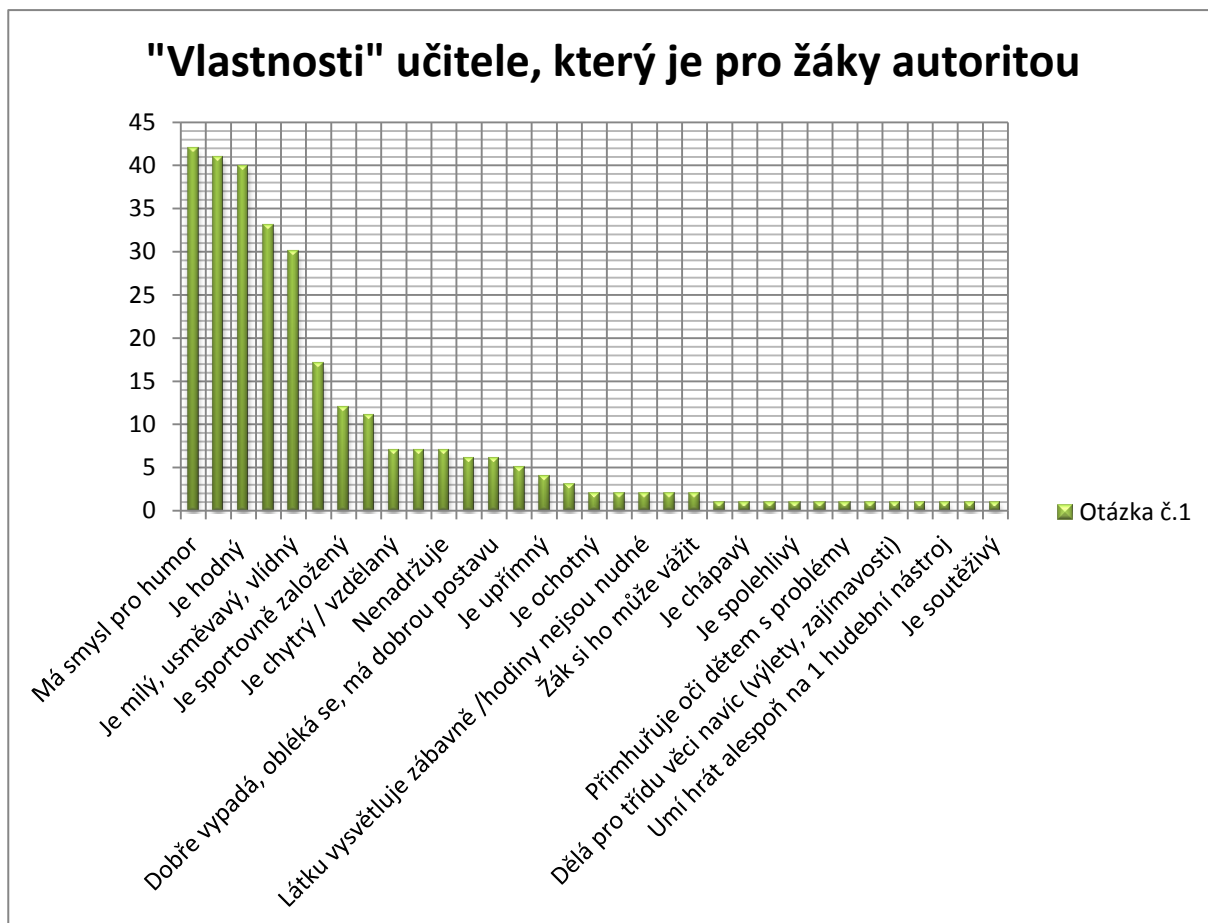
Devátý ročník

Skoro všichni dotazovaní z devátého ročníku mají velice stručné odpovědi. Často se vyskytují odpovědi jako: „...*má respekt*“ nebo „...*je sám o sobě autoritou*“. Pro nejvyšší ročník základní školy je velice důležité, aby se nad ně učitel nepovyšoval a nikoho ze svých studentů neponižoval. Žáci devátého ročníku oproti mladším spolužákům popisují hranice ve svých výpovědích. Všichni žáci od těch nejmladších píší, že je pro ně důležitý smysl pro humor učitele, ale až studenti devátého ročníku píší, že jsou si vědomi, že je důležité, že i to je v určité míře - „...*jen do určitých hranic*“. Tak, jako žáci osmé třídy, kladou důraz na přístup jako k dospělým lidem. Jedna z důležitých věcí pro devátý ročník je také to, že vyučující zná svou cenu, nenechá se urážet atd. Pro autora je překvapující, že jeden z respondentů uvedl jako svou odpověď, že ano, má respekt, ale nedokáže ho přiřadit k vlastnostem. Jeden z vyplněných dotazníků byl nepoužitelný, jeho autor psal jen „vtip“. Některé z odpovědí vypovídají o nevyzrálosti svého autora, jako například:

„Mám rád učitele, kterému je všechno jedno, chápe nás.“

Z grafu tedy vyplývá, že pro žáky od pátého do devátého ročníku základní školy je nejdůležitější pro učitele s autoritou, aby měl smysl pro humor. Na druhém místě je jeho schopnost umět vysvětlit látku, aby ji žáci pochopili, a třetí nejdůležitější je, aby byl učitel hodný. Jednou z méně důležitých věcí (kterou odpovědělo alespoň pět

respondentů) je, aby byl učitel férový. Ne vždy se v grafu jedná o vlastnosti, děti vnímají autoritu nejen na základě vlastností. Otázka však tak zněla, proto graf udává:

Graf č. 1

Otázka č. 2

„Popiš vlastnosti učitele, který pro Tebe není autoritou (neuváděj jméno)“

Jelikož je tato otázka opačnou té předchozí, i respondenti odpovídají často opačně než u předchozí otázky. Její zpracování bude tedy více zaměřeno na citování konkrétních odpovědí.

Jako stěžejní pro učitele, který nemá autoritu, vyplývá z výzkumu, že si učitel neumí sjednat pořádek ve třídě. Na druhém místě je učitelovo zvyšování hlasu – „křičení“ moc často, příliš nahlas a bezdůvodně. A na třetím místě vyšlo, že je zlý. V otázce zní sice

„vlastnosti“, ale musíme přihlédnout k dětskému pohledu na věc. Šlo nám hlavně o princip, o to, co si žáci myslí, bazírovat na vlastnostech není na místě. Jedno z nejméně důležitých je pro žáky učitelův vkus – jak se obléká.

Pátý ročník

Dívky - respondentky pátého ročníku velice silně prožívají oslovení:

„Třeba mé kámošce kvůli tomu že se rozeběhla na spolužáka tak jí řekl že je klacek.“

– tuto výpověď doprovází smutní „smajlíci“ poukazující na to, že se dívky toto jednání učitele dotklo,

„...nazývá nás jinak a né našim jménem.“

Nezanedbatelné množství respondentek napsalo, že pro ně není autoritou učitel, který neupravuje náplň hodiny představám svých studentů. V některých podrobných výpovědích můžeme najít popis naprosto neprofesionálního chování pedagogů, učitelů hrubých i stagnujících:

„Když něco nechápete, nenamáhá se s tím, vysvětlit vám to. Prostě vám řekne že je to váš problém nebo že jestli to neuděláte, dostanete pětku.“

„Nevšímá si ničeho. Když se hlásíme tak si toho nevšímá.“

K autorově velké spokojenosti byli respondenti velice otevření. Možná si ani neuvědomovali, že některé z jejich výpovědí jsou důkazem naprosto nepřijatelných praktik ve výuce:

„V hodinách jí, kouří, lže, nabízí peníze za nějakou otázku a když ji někdo uhodne, peníze mu nedá.“

Sice výjimečně, ale v odpovědích jsou i výpovědi, kdy pedagog žáka zesměšňuje, například na základě špatné známky. Jako v každém výzkumu i v tomto respondenti psali plno věcí naprosto nesouvisejících s otázkami i cílem výzkumu. Hodně studentů odpovídá, že autoritu ovlivňuje i učitel a jeho testy (dává testy s neodpovídající obtížností, neříká o testu dopředu, neřekne, z jaké bude látky). Chlapci pátého ročníku

shledávají bez autority učitele, který řeší problémy poznámkami. Některé výpovědi svědčí i o tom, že učitelé zapomínají i jen na slušné chování:

„Nezdraví mě na chodbě když pozdravím a když nepozdravím protože si jí nevšimnu tak pozdraví neslušně.“

Toto je jeden z případů, kdy je škoda, že je respondent jen v dotazníkovém šetření, že se není možné dál doptat, co to znamená, že učitel pozdraví neslušně. Objevují se také výpovědi, že autoritu nemá ten učitel, kterému na jeho studentech nezáleží.

Šestý ročník

Učitel bez autority si podle žáků vylívá své problémy na studentech. Dává nepřiměřeně složité testy, nebo:

„...nutí nás dělat věci které ví že nedokážeme.“

Odpovědi tohoto typu se týkají většinou hodin tělesné výchovy. Výpovědi jako například: *„Nesnáším, když jsme spojení v tělocviku a když nechceme cvičit, nutí nás.“* jsou velice těžce zařaditelné. Hodně jak chlapců, tak dívek píše, že pro ně nemá autoritu učitel, který jim dává neohlášené nebo příliš časté testy. Některé respondentky nepochopily zadanou otázku. Píší do odpovědi stejnou odpověď co k předešlé otázce, jen o jiném vyučujícím. Celých šest odpovědí chlapců šestého ročníku nebyly vůbec k tématu, nebo nebyly vyplněny. Žáci pátého ročníku ve svých výpovědích uvádí, že necítí autoritu učitele, který je oslovuje jinak, než se jmenují. Žáci šestého ročníku přiznávají, že jim učitel dokonce *„...nadává a vyhrožuje poznámkami“*. U malé části výpovědí žáci píší věci, co učitel dělá špatně a proto, že u nich nemá autoritu, ale další větou ho omlouvají a píší, co dělá naopak dobře.

Sedmý ročník

Některé studentky sedmého ročníku mají očividně zkreslené představy o škole. Dokazuje to jedna z výpovědí:

„Nemám pana učitele ráda neposlouchá nás co bychom chtěly dělat.“

Autoritu učitelů v sedmém ročníku ohrožuje styl vyučování. Učitel nechá například žáky přečíst určité kapitoly a řekne, že pozítří si z nich napíší test. Vůbec se neobtěžuje s vysvětlením dané látky. Jedna z výpovědí popisuje zvláštní praktiky při výuce jednoho z vyučujících:

„Bere nás jako kamarády (to je fajn, беру) ale on se nás třeba zeptá co chceme dělat a pak nakonec stejně běháme venku. Nerespektuje náš názor, směje se nám, když nám něco nejde, občas se chová s prominutím jako malej fakan.“

Jeden respondent napsal jako odpověď na tuto otázku velice nehezky popis neoblíbeného učitele. Nejenže je pro účel této práce nepoužitelný, ale je hrubě napadající dotyčného vyučujícího. V odpovědi dalšího respondenta můžeme vidět změnu vnímání autority jednoho učitele, dříve oblíbený učitel se změnil:

„Rovnou píšu, že to je učitel (ne učitelka). Tento učitel velmi nedobře vysvětluje učivo a řekl bych, že si často musí dokazovat na žácích, že ještě pořád má nějakou autoritu. U mě ji teda nemá, protože (já toho učitele měl rád) se hrozně změnil.“

Několik žáků se vyjadřuje na adresu učitele Tělesné výchovy. Nemá u nich autoritu, protože je nemá rád a dělá jim schválnosti.

Osmý ročník

Žáci osmého ročníku vidí jako učitele bez autority učitele, který se s nimi snaží být kamarád i za cenu, že se za celý rok nic nenaučí. Místo výuky jim pouští filmy nebo jim dává „volnou hodinu“, nebo vůbec nezjišťuje, jestli někdo chybí. Necelá polovina respondentů osmého ročníku píše o konkrétním vyučujícím bez autority, který na sebe nechá házet ovoce či jiné jídlo. Při jeho testech si všichni otevřeně radí a ve třídě při hodinách je hluk a přes učitelův křik se třída baví dál. Autor této práce postupně zjišťuje, že obecné odpovědi jsou pro mnohé respondenty velice složité, ale někteří to zvládnou:

„Učitel, kterému je jedno co dělají žáci v jeho hodinách. U kterého se může mluvit sprostě a nemá systém v učení.“

Jedena z podmínek autority učitele je pro žákyně osmé třídy i to, jestli se mohou těšit na jeho hodiny. To je pozitivní jev. Tím přiznávají, že se většinou na hodiny těší, což je fakt, který autor před začátkem tohoto výzkumu vůbec nepředpokládal. V některých výpovědích si studenti dokonce ztěžují na učitele bez autority, že se v jejich hodinách kvůli neudržení pořádku a pozornosti žáků nic nenaučí:

„...to jsou učitelé a učitelky na dvě věci ach jooo.“

Na výpovědích žáků osmé třídy je vidět (často na rozdíl od jejich mladších spolužáků), že opravdu v tématu autority vědí, o čem píší:

„Je mu jedno, že nedáváme pozor, mumlá si cosi pro sebe a nikdo ho neposlouchá. Je mu jedno, že po něm pořváváme a naprosto to ignoruje. Náhodně si vybere jednoho žáka, na kterého je zasednutý a dá mu nějakou trest, nebo tak něco.“

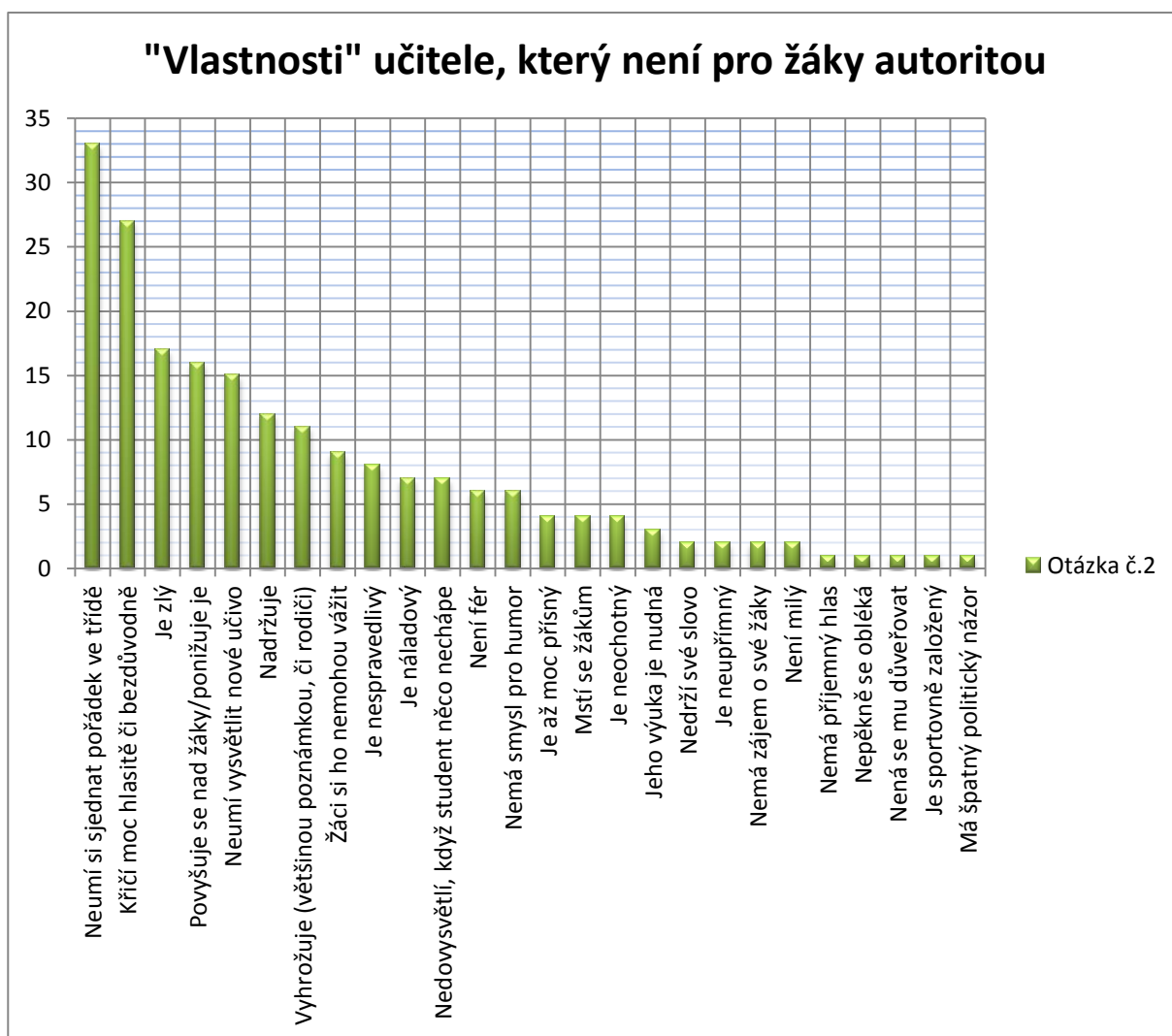
Obecně se dá říci, že názor studentů tohoto ročníků je vesměs totožný: učitel si nechá všechno líbit, v hodinách žáci nepracují, nic se nenaučí, učitel si neumí sjednat pořádek. Pár výpovědí udává, že jeden pedagog se třídy dokonce bojí, jiný si nechá od „dětí“ tykat nebo i nadávat. U pěti respondentek se objevil termín, že učitel je „divný“, vždy to bylo spojené s neschopností bojovat proti hluku ve třídě. Jeden učitel ve výuce osmé třídy dokonce hrál hry na PC. Tento učitel samozřejmě také nemůže být považován za autoritu. Menšina žákyň osmé třídy má názor, že je hezké, když vědí, že vyučující je v podstatě dobrý (ve smyslu hodný), ale když nemá respekt svých žáků, nemá autoritu.

Devátý ročník

Odpovědi respondentů devátého ročníku byly v této otázce ještě stručnější než u otázky předešlé. Odpovídali jen heslovité vlastnosti. Jedna z obsáhlejších odpovědí:

„Huláká na celou třídu, ale nikdo ho neposlouchá, není sympatický a rozhodně nebudí respekt.“

Termín „respekt“ ve větším množství začínají používat až žáci deváté třídy.

Graf č. 2

Otázka č. 3

„Co všechno může z tvého pohledu snížit nebo zvýšit autoritu učitele?“

Jelikož na tuto otázku většina respondentů odpověděla již v předchozí otázce, následující odstavce budou jen soupisem pár zajímavých konkrétních výpovědí a stručný nástin názoru většiny.

Přes znění otázky žáci většinou psali, jakým způsobem si může učitel autoritu zvýšit. První místo obsadilo (z minulé otázky vyplývající): Učitel si začne udržovat pořádek v hodinách. Na druhém místě je podle žáků důležité, aby učitel zapojil více humoru, potažmo zábavy do vyučování. Na třetím místě se pak zobrazuje jedno z obecných

pojetí: musí zlepšit všechno – celkově svůj přístup k žákům, své chování, vedení hodin. Mezi nejméně důležitými bylo, že dá studentům více času na pochopení látky. Objevil se dokonce i názor, že je autorita daná, že ji nemůže změnit (učitel na to nemá vliv).

Pátý ročník

Žáci pátého ročníku jsou toho názoru, že učitel si může zvýšit autoritu tím, že bude spravedlivý, nebude nadržovat, bude žákům důvěřovat. Otázka důvěry je velice důležitá. Jeden z respondentů uvedl, že učitel, který přestane používat fyzické tresty, si tím zvýší autoritu. Těžko říci, jestli tento žák ví, že současné školství vůbec nepovoluje fyzické tresty. Otázka trpělivosti učitele se spojila s jeho autoritou až v této otázce. Tři dívky neodpověděly na otázku. Jejich odpověď zněla: viz. otázka 2. Šest chlapců také odpovědělo: viz. otázka 2.

Šestý ročník

Jeden z žáků šestého ročníku navrhuje pro zvýšení autority odměny za dobré chování (například procházka v době výuky). Zřejmě si nemyslí, že by se měl člověk chovat dobře stále. Jedna z respondentek vidí klíč k autoritě ve formě výuky postupné, ne vyložení celé látky naráz a následného testu. Dva dotazníky zůstaly nevyplněny. Jedna z respondentek vidí situaci takto:

„Hlavně nás musí znát a vědět co na nás platí.“

Sedmý ročník

I sedmý ročník je v otázce křiku v pozitivním/negativním smyslu v rozporu. V odpovědích sedmého ročníku na tuto otázku se vyskytl i opačný názor: že autoritu si zvýší učitel, který nechá třídu dělat si, co chce.

Tuto otázku nevyplnili tři dívky a jeden chlapec. Jedna odpověď chlapce nebyla použitelná (výhrůžka učiteli). Ale někteří respondenti měli opravdu věcné připomínky:

„Naslouchat a zkusit se na danou věc kouknout naším pohledem.“

„Podle mě asi chování k žákům, změny nálad, vysvětlování učiva. To všechno může zhoršit autoritu učitele.“

Osmý ročník

Jedny z originálních odpovědí:

„Snižít autoritu učitele může žák, který před ním nemá určitý respekt a dovoluje si. Zvýšit ji může třeba žák, který mu před třídou poděkuje za to, že látku dobře vysvětlil.“

Z toho vyplývá, že někteří žáci osmého ročníku zastávají názor, že autoritu učitele ovlivňuje i chování jeho studentů. Většina odpovědí na tuto otázku je skoro totožná. Jedna z vymykajících se:

„Autoritu učitele může snížit například občasné lhaní svým žákům. Naopak pravdomluvnost a vstřícnost k žákům může jeho autoritu zvýšit. Nikdo také nemá rád učitele, který dává nečekané písemky.“

„Tak když mě ten učitel naštvě, tak dělám věci, které ani nebudu psát. Když píšeme písemku a on vám radí, tak si sníží autoritu.“

Jeden z respondentů píše, že snížit si učitel autoritu může, když mu na ničem nezáleží a zvýšit přísností, psaním hodně testů a dáváním trestů. Jeden respondent je toho názoru že za uznáním autority učitele stojí třída (buď ho respektují, nebo se jim znelíbí a s tím učitel nic neudělá). Dalším názorem je odpověď:

„Z mého pohledu může autoritu učitele snížit nepřijatelné chování k nám žákům. Rádi se v hodině i zasmějeme s určitými učiteli/učitelkami a ne jen sedět a bát se i zakašlat. Naopak zvýšit autoritu může, když je dotyčná/ný zábavná/ný a umí se s námi i při té hodině o něčem bavit.“

Někteří žáci vidí zvyšování hlasu jako pozitivní při sjednávání pořádku ve třídě. Na druhé straně stojí žáci, kteří vidí zvyšování hlasu jako nedostatek prostředků pro jiné zajištění pořádku ve třídě.

Pět respondentů osmého ročníku vypovídá, že autoritu snižují „neohlídané fyzické projevy“ např.:

„ ...při výkladu učitel poslintal celou lavici“

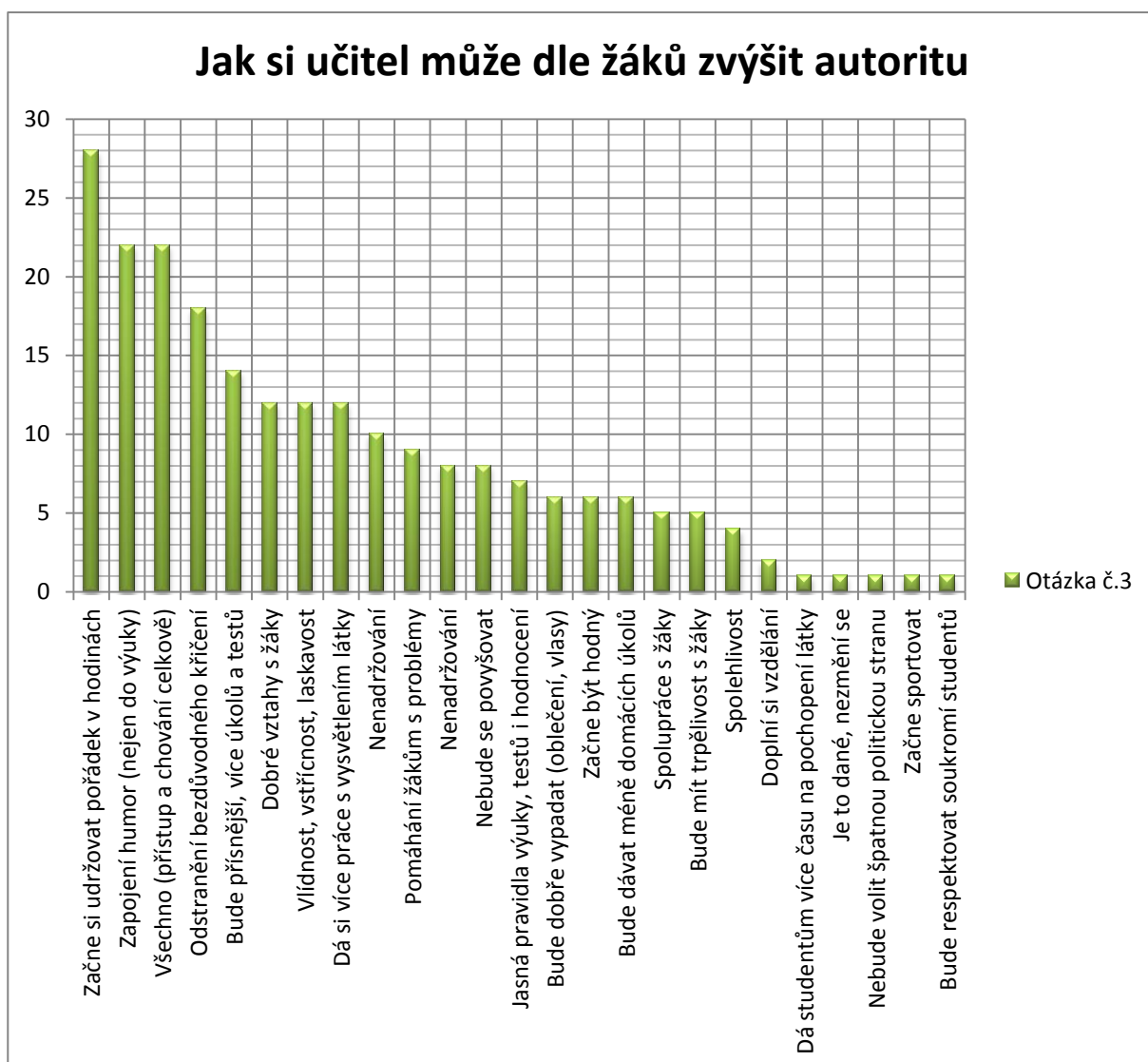
Devátý ročník

Podle žáků devátého ročníku, se na autoritě podílí učitelova pravidla. Jasně dání pravidel hned na začátku – první hodinu, aby bylo jasné od začátku, co žáci smí a co nesmí. Jasná pravidla jsou podle žáků nejvyššího ročníku základní školy úplný základ. Jakmile se žáci začnou ztrácet v systému učitelova přístupu a vedení třídy, jsou zmatení a vede to k nežádoucím projevům. Autor této práce vidí problém učitelů s vysvětlením vlastních názorů žákům, což také ovlivňuje jejich autoritu. Většina respondentů v odpovědích naráží na nevysvětlení (neobhájení) názoru před žáky. Malá snaha učitele, aby studenti pochopili princip věci. Další důležitou věcí je, že sami žáci ve svých výpovědích přiznávají, že nesmí vycítit, že je vyučující slabý:

„...je snadným terčem“

Učitel musí umět zachovat chladnou hlavu i v těch nejhorších situacích. Tři nevyplněné odpovědi (prázdné, odpovědi znějící: „nevím“ nebo „nic“). Podle jednoho respondenta, když učitel udělá chybu, díky které ztratí autoritu, nikdy už to nejde vrátit zpět.

Čím jsou žáci starší, tím více jim začíná záležet i na tom, jak učitel vypadá. Hodnotí jeho oblečení, to, jak se o sebe „stará“. I to je pro starší ročníky součástí autority.

Graf č. 3

Otázka č. 4

„Čí rady jsi ochoten/a přijmout? (např. učitele, matky, otce, kamaráda, sourozence, babičky...)“

Všechny odpovědi na tuto otázku jsou jen zakroužkované nebo jsou to přepsané varianty. Proto jsou odpovědi vyjádřeny jen grafy.

Ojedinelá odpověď v této otázce:

„V dnešní době mohu věřit jen sám sobě.“

Sedm respondentů je ochotno přijmout rady od všech. Kromě dvou případů to však je vždy podmíněno tím, že daným lidem musí věřit, nebo jsou to všichni, kdo jsou správní.

Jak se u dětí mění s věkem, od koho si nechají poradit?

Díky odpovědím, které byly jednoslovné a jen 14-ti druhů, bylo možné tuto otázku vyhodnotit v samostatné tabulce z hlediska věku i pohlaví. Podle tabulky je možné velice přehledně srovnat, jak se mění „důvěra“ v radu někoho jiného, postupně s věkem.

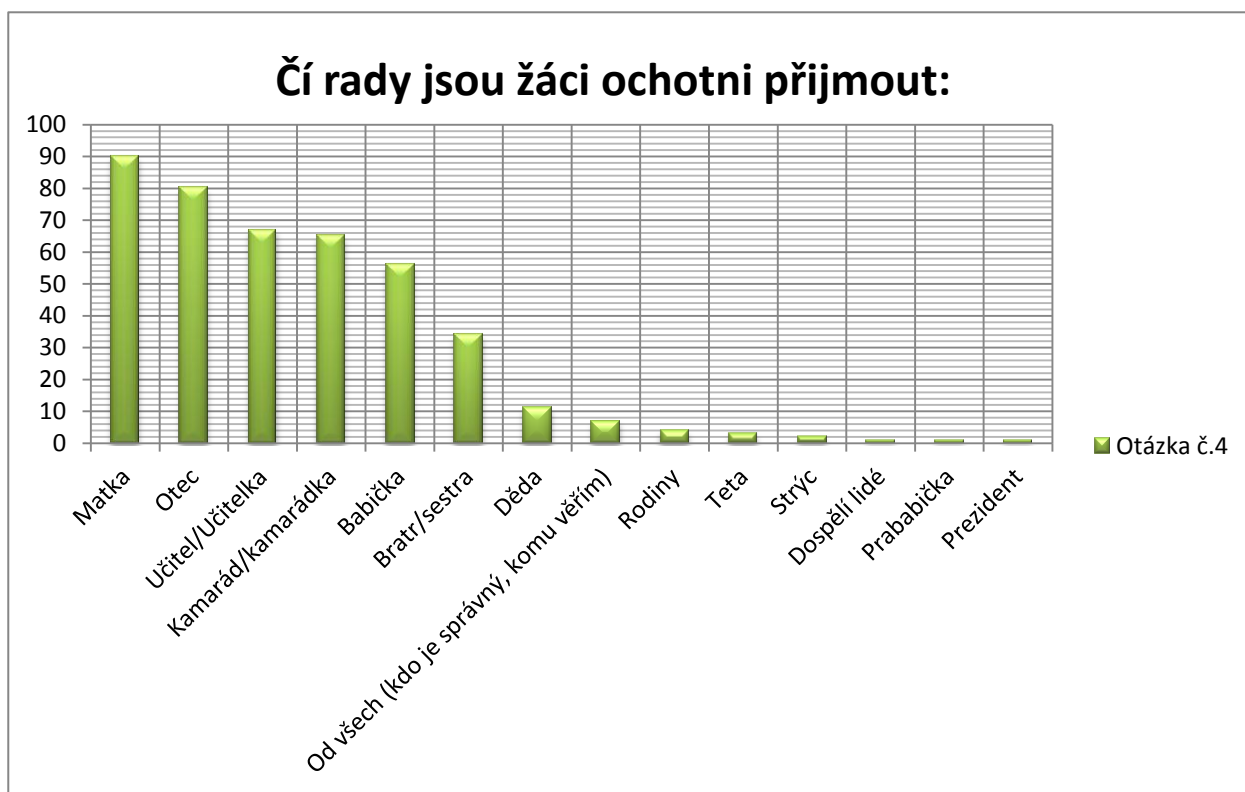
Přehled 3 nejdůležitějších osob, od koho si nechají žáci základní školy poradit:

Třída/Pohlaví	1. místo	2. místo	3. místo
5. třída - dívky	Matka	Otec, Učitel	Babička
5. třída - chlapci	Matka	Otec	Učitel
6. třída - dívky	Matka, Otec	Učitel	Babička
6. třída - chlapci	Otec	Matka, babička	Kamarád, Učitel
7. třída – dívky	Matka	Otec	Kamarádka
7. třída – chlapci	Kamarád	Otec, Matka	Babička, Učitel
8 třída – dívky	Kamarádka	Otec	Matka
8. třída - chlapci	Matka	Otec	Kamarád
9. třída - dívky	Kamarádka	Matka, Učitel	Sourozenec, Otec, Babička
9. třída - chlapci	Matka	Otec, Učitel	Sourozenec

Tabulka č. 2

Často se objevují dvě osoby na jednom místě. Z devíti případů je jeden z dotyčných učitel. Na prvním místě učitel není ani jednou. Na druhém místě čtyřikrát, jen jednou však samostatně, a to u dívek šesté třídy. Sourozenec se na prvním ani druhém místě neumístil vůbec. Na třetím místě je až u žáků deváté třídy, a to samostatně jen u chlapců. Největší počet osob na stejném pořadí je u dívek deváté třídy.

Jsou to: sourozenec, otec a babička. Od páté do sedmé třídy je na prvním místě jednoznačně matka. Změna přichází v osmé třídě, kdy se na první místo dostává kamarádka.

Graf č. 4

Otázka č. 5

„Proč je někdo autoritou a někdo ne?“

Hlavní příčinu autority vidí většina respondentů v tom, jak je učitel vzdělaný, jaká je osobnost a jakou má povahu. Hned druhou nejdůležitější příčku obsazuje opět schopnost udržení pořádku ve třídě při výuce. Na třetím místě je to, že má učitel efektivní styl výuky. Na základě dotazníků autor vyvodil zcela nečekaný fakt. Žákům základní školy velmi záleží na pořádku a klidu při výuce. Velice vnímají, že když je ve třídě hluk a nekázeň, jsou velice zhoršené podmínky učení. Učitelovu autoritu velice snižuje fakt, že se jeho studenti v hodinách nenaučí látku, kterou by měli. Autor předpokládal, že velké části žáků základní školy tolik nezáleží na velikosti obsahu získaných vědomostí. Tento výzkum autorovu hypotézu však zcela vyvrátil.

Pátý ročník

Autor není schopný najít smysl v některých odpovědích:

„Protože někdo chce zjistit jak a co. Chtějí vědět jaký je to pocit a pak až to vyzkouší tak se jim to líbí až tolik, že nemohou přestat.“

Z výpovědí dívek pátého ročníků vyplývá, že autoritu má pro ně učitel, kterého mají rádi.

„Protože někdo to umí s dětmi a někdo ne.“

„Ovlivňují to dobré vlastnosti a špatné.“

I studenti pátého ročníku oceňují kreativní přístup, kdy se používají v hodinách různé pomůcky. Sami studenti uvádějí například naučná videa.

Otázku nevyplnili celkem tři dívky a tři chlapci. Celkem třikrát otázka zněla: „viz otázka 1,2“.

Šestý ročník

Část respondentů šestého ročníku autoritu spojuje s důvěrou a oblíbeností učitele. Dva respondenti šestého ročníku říkají, že autoritou je ten učitel, který se už tak narodil. Že každý člověk se už narodí s určitou mírou autority. Oproti sedmému ročníku žáci šestého ročníku píší zajímavé úvahy:

„Musí nás znát a vědět co na nás platí. Znat naše slabiny. pokud tohle neví tak si nedokáže sjednat pořádek.“

„Neváží si studentů ve třídě, chová se hnusně a nikdo je za to nemá rád – NE.“

„Někdo si tu autoritu získá už od začátku protože mu věří a mají k němu důvěru. Autorita se těžko získává ale je potřeba. Učitelé kterým dítě věří má podle mě vždycky větší důvěru.“

Sedmý ročník

Pro sedmý ročník byla zřejmě tato otázka složitá. Čtyři dívky uvedly jako odpověď: „nevím“, chlapci totéž odpověděli jedenkrát a dva chlapci odpověď nevyplnili vůbec.

„Někdo si tu autoritu umí udělat, někdo ne.“

„Neumí si ji vytvořit.“

Osmý ročník

Oproti sedmému ročníku žáci osmého ročníku měli mnohem více co říci k této otázce:

„Autorita je taky to, jak se člověk chová jaký má charakter.“

„Má to asi v krvi.“

„Protože se někdo tak narodil a někdo ne!“

„Tak protože když někdo nechá otravovat, a jemu jedno co v té hodině děláme tak u nás autoritu asi mít nebude, ale když nás třeba někdo něco naučí a je s ním i sranda tak je autoritou.“

„Nevím jak to napsat. Když je někdo autoritou, tak je oblíbený mezi žáky – svým chováním, způsobem výuky, apod. Naopak je to, když někdo není autoritou ☺“

„...záleží totiž na tom jak se dokáže hned na začátku ukázat např. jestliže mu nevadí hluk tak se nemá divit, že ho třída neposlouchá, ale jestliže je natolik ochotný udělat a ukázat maximum i já bych byla ochotná ho přijmout.“

Devátý ročník

Opravdu ve velkém množství odpovědí nechybí, že záleží hlavně na učitelově chování. Jak na jeho chování jako člověka, tak ve vztahu k dětem, ale i ke svým pedagogickým kolegům. Další zajímavou věcí, která vyplývá z výzkumu je, že žákům záleží na vztazích mezi učiteli. Vnímají jejich vzájemné nesympatie a ve vyhraněnějších situacích i případnou rivalitu. Je pravda, že dospělí lidé někdy zapomínají, jak moc jsou děti citlivé a vnímavé. Jen jeden žák deváté třídy otázku nevyplnil a jen dva žáci napsali „nevím“.

Ukázka odpovědí žáků deváté třídy na tuto otázku:

V první citaci máme opět úkaz, že zvýšení učitelova hlasu může být vnímáno pozitivně.

„Někdo si ji okolo sebe prostě nedokáže vytvořit, není „vůdčí typ“ nedokáže třeba zvýšit hlas.“

„Někdo si ji umí získat a někdo ne. Záleží na tom, jak se např. učitel chová k žákům.“

„ ...bud' na to nemají povahu nebo udělali chybu, která bohužel nejde vrátit...“

„ ...asi záleží na přístupu a určitém talentu.“

Graf č. 5

Otázka č.6

„Čeho si především ceníš na učiteli s autoritou?“

Už z předešlých otázek vyplývá (a tato šestá to jen potvrzuje), že hlavním, čeho si žáci cení na učiteli s autoritou je to, že si dokáže udržet pořádek ve třídě při vyučování. Hned na druhém místě je, že je učitel hodný a milý. Třetím nejdůležitějším je pro žáky učitelova schopnost dobře vysvětlit novou látku.

Pátý ročník

Tři žáci otázku nevyplnili. Někteří žáci pátého ročníku mají problém s obecným vyjádřením. Naopak některé odpovědi jsou obecné až příliš:

„Jeho dobrých vlastností.“

Některé odpovědi jsou opravdu založené hlavně na citu:

„Cením si na nich, že mají dobré srdce a pomáhají nám a především jsou hodný!!“

V páté třídě je jedna z nejvíce oceňovaných věcí na učiteli, že žákům pomáhá:

„Umí porozumět problému. Dokáže vám vysvětlit proč je něco tak a ne jinak. Rozumí vám a dokáže vám pomoci, když to potřebujete.“

„Na učiteli s autoritou si cením to že je hodný, umí zábavně vysvětlit hodinu, má dobré znalosti a dokáže mi poradit.“

Šestý ročník

Odpovědi žáků s vyšším číslem otázky řídnou. Otázky jsou opravdu na jedno téma a občas se liší opravdu jen v jemných nuancích. Proto je odpovídání chápáním žáka základní školy složité.

„Všechno viz předchozí odpovědi. A že nám umožní opravit si známky.“

Další z velice konkrétních, obtížně zařaditelných schopností učitele s autoritou. V tomto případě se spíše jedná o další z věcí, jež může být jeden z příčin uznání:

„Umí udělat webové stránky.“

Sedmý ročník

Žáci sedmého ročníku psali šipky k otázce druhé, či psali „viz otázka 2“. Někdo napsal: *„Cením si jeho vlastností, které jsem napsal jako odpověď otázky 2“*. Někteří i předposlední otázku vyplňovali zodpovědně:

„Toho, že takových učitelů moc není.“

A někteří žáci spíše opačně (velice pasivně):

„Učitel s autoritou učitel bez autority na tom u mě nesejde každé je nějaké.“

Dva žáci sedmého ročníku nechali kolonku odpovědi prázdnou.

Osmý ročník

Názory žáků osmé třídy bývají dost upřímné:

„Toho, že s námi má stále dostatek nervů a do každé hodiny přijde s pozitivním názorem.“

Kdyby autor měl dát podtitul této práci výběrem jednoho z názorů respondentů, zcela jednoznačně by byla vybrána tato odpověď na otázku: Čeho si především ceníš na učiteli s autoritou?

„Především toho, že se STAL UČITELEM a s dětmi si ničí své nervy. Dokáže si uhlídat děti v pozoru, dokáže je přesvědčit, aby dávali pozor při učení!“

Autor je přesvědčen, že tato žákyně je jedna z menšiny dětí, která si uvědomuje negativa učitelského povolání. Další z odpovědí, jejíž autor se nad otázkou důkladně zamyslel:

„Asi toho, že se s ním dá normálně mluvit, dokáže poradit a tak. Že to není učitel, který učí jen z povinnosti, že si tady něco dovykládá a odejde, ale dokáže se bavit s celou třídou a hodinu dělá zábavnější, ne jen nějaké procvičování u tabule a zkoušení.“

Jeden respondent uvedl:

„Dokáže se ovládat v každé situaci a ne že začne rvát a tím to vyřeší. Dokáže se s námi normálně bavit. Učitel kterému řeknete, že je sexy a on se zasměje a nebo učitel který si myslí že s ním chodíte.“

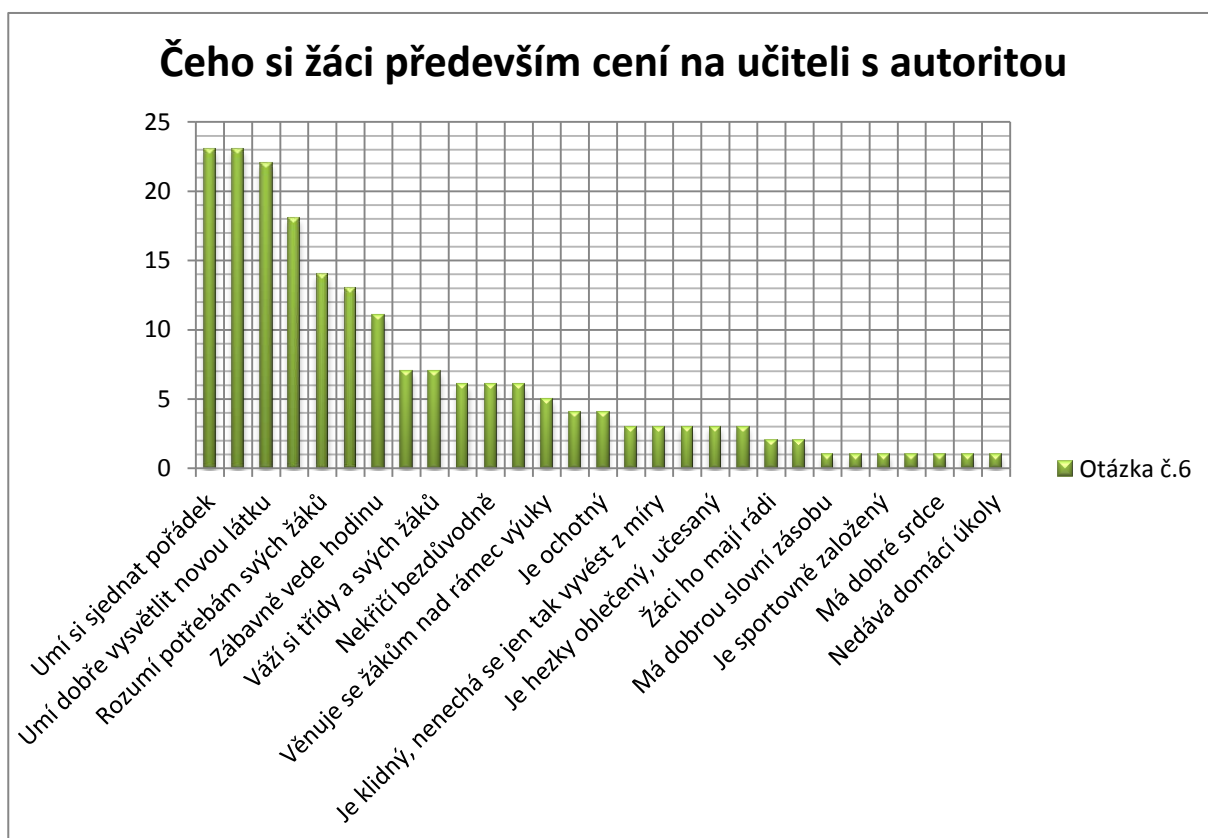
Devátý ročník

V odpovědích žáků deváté třídy se často objevují výpovědi, že se k nim učitel chová špatně: zesměšňuje je, nechová se k nim jako k sobě rovným nebo je ponižuje před ostatními. Na to jsou děti v tomto věku opravdu velice citlivé. Proto jsou odpovědi tohoto ročníku dost podobné:

„Toho, že i když je přísnější, tak nás pořád bere normálně a ne jako něco málo.“

„Upřímnosti, že se ke mě chová jako rovný k rovnému, nejsem pro něj pól.“

Až u žáků deváté třídy je možné pozorovat, že žáci cítí, že by i jejich učitel je měl mít svým způsobem „rád“, ne-li si jich alespoň částečně cenit. Mít takový rovnocenný vztah s tím, že samozřejmě žáci mají v tomto vztahu navíc k učiteli respekt, úctu a uznávají jeho autoritu.

Graf č. 6

Otázka č. 7

„Co ti vadí na učiteli bez autority?“

Žákům základní školy nejvíce vadí na učiteli bez autority, že neumí dobře vysvětlit látku. Druhé místo s tím souvisí - neumí si sjednat pořádek v hodině, takže se toho jeho studenti moc nenaučí. Ale testy samozřejmě napsat musí, takže jim pak všechno učení zůstává na doma. A na třetím místě je učitelovo bezdůvodné křičení.

Pátý ročník

Žáci pátého ročníku měli na tuto otázku (oproti předešlým) velmi stručné odpovědi:

„...chodí pozdě do vyučování.“

„Je mu jedno koho učí.“

„Snaží se ji získat uměle.“

„Dává moc pravidel a zákazů.“

„Že se smějí bezdůvodně. A když někdo spadne, tak se mu směje. A nedává nám opravit známky.“

Autor této odpovědi píše zřejmě o vlastní zkušenosti, při které se podle něj učitel zachoval špatně.

Tři respondenti tohoto ročníku na tuto otázku neodpověděli.

Šestý ročník

Ze šestého ročníku autor získal nejméně vyplněných dotazníků. Z toho však tři na tuto otázku neodpovídali a tři odpovědi byly nepoužitelné. Vybrané odpovědi žáků:

„Všechny беру stejně, možná to taky nebudu umět si sjednat autoritu.“

„Že je na ostatní zlý nebo bezohledný.“

„Že nikomu nepomůžou.“

Sedmý ročník

Ze sedmého ročníku je ke zpracování celkem 13 dotazníků. Z toho čtyři neměly vyplněnou tuto odpověď a jeden byl nepoužitelný. Vybrané odpovědi žáků, ve kterých se opět dočítáme různé přístupy:

„No, tak není na nás až tolik milý a to vysvětluje dobře ale né tolik.“

„Neumí si srovnat pořádek, neumí si zařvat pak na to doplatí.“

„Nic, můžem dělat co chcem.“

„Že mi dává bezdůvodný poznámky.“

Osmý ročník

Vybrané odpovědi žáků osmé třídy:

„To, jak věci nebere „s nadhledem“. Když udělá někdo něco špatně, odnesou to všichni.“

„...Furt čučí a vzhlíží do ničeho, pak pípne a všichni z něj mají srandu a nejhorší je, když nám nadávají za svůj zpackaný život...“

„...nedokáže naslouchat svým žákům.“

Jedna respondentka napsala, že ji učitelka řekla, že je blbá.

Další z konkrétních případů:

„Jednou jsme měli učitele matematiky, protože naše učitelka byla těhotná, a ten furt řval, ale nikdo ho neposlouchal. Pak po něm jedna holka hodila šunku a od té doby nás nic neučil jenom nosil počítač do třídy a tam se díval na tenis a my s ním.“

Žáci píší, že autoritu nemá učitel, který si neumí v hodině sjednat pořádek, žáci se nic nenaučí, takže se musejí i základní věci učit doma. Čtyři výpovědi byly ve smyslu, že žákům nevadí, že učitel nemá autoritu, že je dobré, že nic nedělají a mohou si jen povídat. Žákům vadí, když je vyučující vyhodí za dveře, tato výpověď se line všemi otázkami napříč ročníky.

Devátý ročník

Devátý ročník se v odpovědích na tuto otázku opět vyjadřuje k tomu, že hodiny vypadají jako přestávky, takže se nikdo nic nenaučí. Je zřejmé, že nejstarší žáci základní školy chtějí, aby jejich přítomnost v hodinách měla smysl. A nejen to, chtějí se učit, chtějí získávat nové vědomosti a zkušenosti.

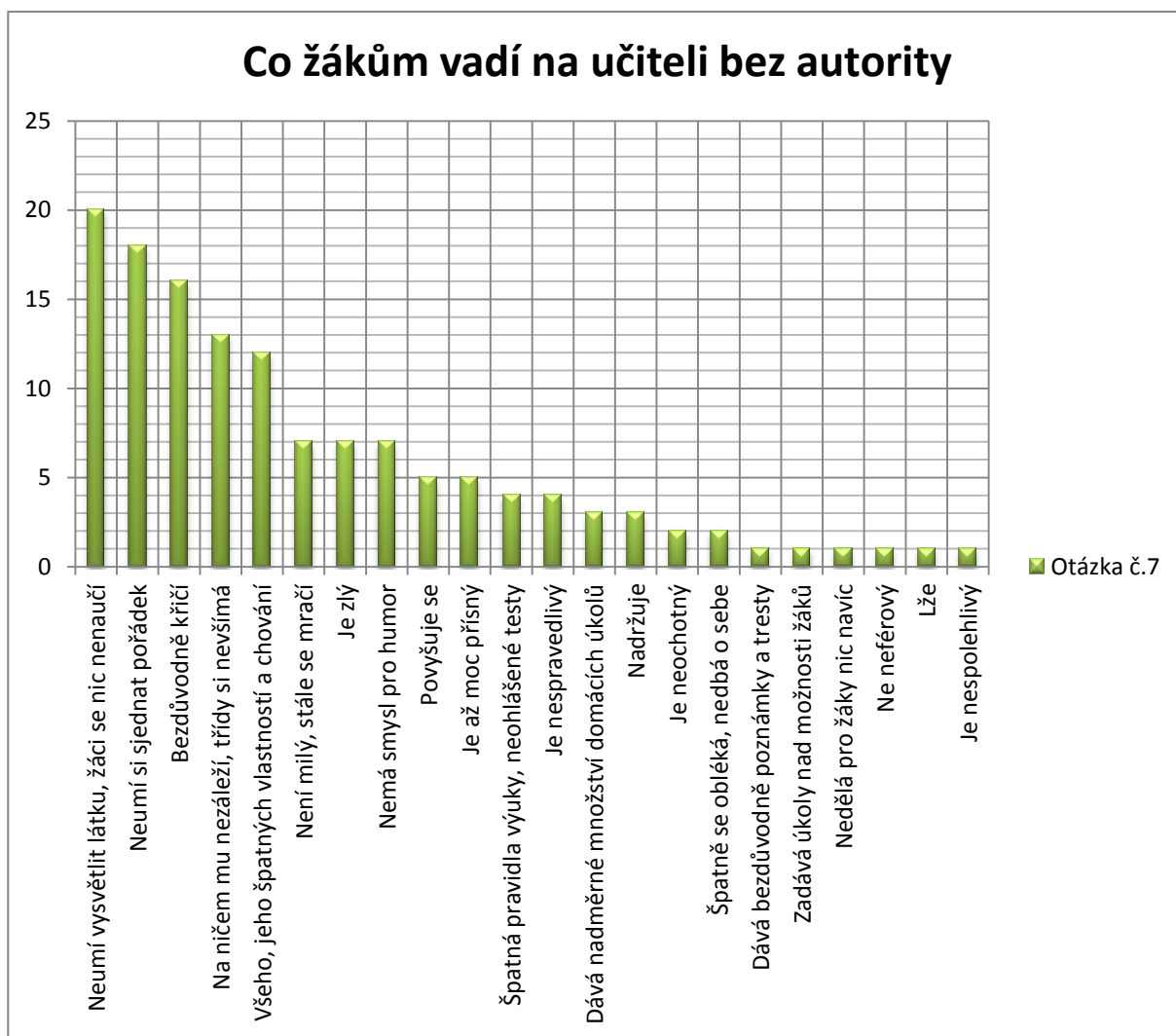
Pár vybraných odpovědí žáků deváté třídy:

„Hodina je sice volnější, ale nic nenaučí neboť v hluku se dle mého názoru nedá učit.“

„Hodina pak vypadá hůř jak přestávka a nic nás nenaučí!“

„ ...přísnost a nepochopení... “

„Většinou mi na něm vadí vše protože v jeho hodinách to vypadá jako o přestávce a tím pádem se nikdo nic nenaučí ☺ “

Graf č. 7

5.4 Dotazníkové šetření

Cíl:

Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo zjistit, jaký je v této době pohled žáků na autoritu učitele. Jaké jsou jejich názory a postoje k tomuto tématu. Výzkum byl dělán napříč od páté třídy celým druhým stupněm (tedy až do deváté třídy). Celospolečensky se předpokládá, že autoritu učitele více vnímají a uznávají nižší ročníky, protože

s příchodem puberty přichází odmítání autorit nejen ve školních třídách. Při zpracovávání dotazníků byl každý označen: Pořadí žáka-jeho dotazníku v jeho ročníku/číslo ročníku a písmeno CH (chlapec) nebo D (dívka). Příklad: 3/8 D – třetí dotazník tohoto ročníku - osmá třída – dívka.

Metoda:

Pro výzkum posloužily anonymní dotazníky v tištěné podobě, které byly rozdány respondentům v průběhu vyučovacích hodin. To posloužilo jako malá motivace, kdo bude přemýšlet a zodpovědně vyplňovat dotazník, alespoň na chvíli se vyhne školním povinnostem. Tato motivace je na druhém stupni základní školy opravdu velice účinná. Na začátku dotazníku student zakroužkoval třídu 5 – 9 a pohlaví: chlapec – dívka. Dále následovalo celkem sedm otevřených otázek. Díky otevřeným otázkám je možné (při pečlivém vyplnění dotazníku) získat co nejvíce informací. Autorovi velice ulehčila práci při zpracovávání dotazníku praxe z Ústavu profesního rozvoje pracovníků ve školství, kde působil jako pomocná vědecká síla. Zpracovávání velkého množství dotazníků je jedna ze záležitostí Ústavu.

Dotazník je přílohou číslo 1 této bakalářské práce.

Respondenti:

Dotazník vyplnilo celkem 133 žáků. Z toho 66 dívek a 67 chlapců. Z pátého ročníku celkem 42 osob: 19 dívek, 23 chlapců. Z šestého ročníku celkem 31 osob: 15 dívek a 16 chlapců. Ze sedmého ročníku celkem 13 osob: 6 dívek a 7 chlapců. Z osmého ročníku celkem 25 osob: 14 dívek a 11 chlapců. Z devátého ročníku celkem 22 osob: 12 dívek a 10 chlapců. Dotazování byli studenti Základní a Mateřské školy Ořechov, Brno - venkov. Dotazníky byly žákům rozdány jejich učiteli v rámci vyučování. Z celkového počtu 135 rozdaných dotazníků žáci vyplnili 133. Už takto vysoká úspěšnost svědčí o autoritě učitelů, kteří dotazníky rozdávali.

6 Závěr

Žáci základní školy mají problémy obecných vyjádření, dávají většinou konkrétní příklady. Autor při vyhodnocení musel přiřadit příklady vyplývajícími vlastnostem či obecnějšímu pojetí. Velice pozitivní je pro autora fakt, že na základě tohoto výzkumu se dá konstatovat, že žáci osmé i deváté třídy se na hodiny učitelů s autoritou těší. Samozřejmě tomu tak není u všech, ale ve většině případů je vidět, že žáci od osmé třídy učitele s autoritou oceňují.

Výzkum tohoto tématu autora velice zaujal. Pro diplomovou práci autora bude téma zachováno, jen se změní perspektiva. Například: Jak vybudovat a udržet autoritu na základní škole. V této práci by dotazníkové šetření nahradily náslechy v hodinách a rozhovory s pedagogy. Respondenti bývají hodně v rozporu. Někteří vidí zvyšování hlasu (viz otázka 3) pozitivně pro udržení pořádku ve třídě. Jiní tím vidí učitele jako neschopného použít jiných prostředků. Někteří studenti by chtěli v hodinách větší disciplínu, druhá strana by chtěla nepřetěžování žáků, více času na učivo a navíc i hodiny doučování.

Autorita je pro dítě a jeho správný vývoj nepostradatelná. Ať se jedná o autoritu v rodině, kterou to začíná, nebo o autoritu učitelů ve škole. Nejdůležitější však je, aby člověk, který je autoritou někomu jinému měl správné životní a morální hodnoty.

Obraz dokonalého učitele s autoritou podle žáků:

Učitel, který má smysl pro humor a dokáže ho využít k zábavnému vedení hodiny. Umí vysvětlit novou látku tak, že to žáci pochopí a udrží si přitom pořádek ve třídě. Tento učitel je hodný, milý, laskavý, vlídný a usměvavý. Je přísný, ale spravedlivý. Je chytrý a vzdělaný, ale nad žáky se nepovyšuje a ani je neponižuje. Je vždy spravedlivý a nikdy nikomu nenadržuje. O testech říká studentům dopředu. Testy nejsou nad jejich možnosti a jsou hodnoceny s přihlédnutím na absenci a rodinnou situaci některých studentů. Tento učitel se také slušně obléká a upravuje. Svým jednáním i vzezřením je vždy na úrovni. Je férový, upřímný a vždy ochotný pomoci žákům jak s látkou, tak radami mimo výuku. Vykládanou látku obohacuje o zajímavosti a životní zkušenosti. Nikdy nekřičí bezdůvodně a nevyhrožuje. Žáci si ho váží, poslouchají ho a vůbec o něm, ani o jeho slovech nepochybují. Nepíše poznámky a vždy drží své slovo. Zná dobře své

žáky, ví, co od nich může očekávat, jak je zaujmout a jak je nenásilně a svým způsobem „nenápadně“ (v případě vyšších ročníků) vychovávat. Žáci ho mají rádi, má správné životní i morální hodnoty, má rád své studenty a velké srdce.

7 Použité zdroje

- PAŘÍZEK, V. *Obecná pedagogika*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1.
- MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E., PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2.
- VALÍŠOVÁ, A. *Autorita jako pedagogický problém*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 135 s. ISBN 80-7184-624-4.
- VALÍŠOVÁ, A. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 141 s. ISBN 978-80-247-2282-5.
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Jak a proč nás trápí děti*. 1. vyd. Praha: Grada, 1997, 187 s. ISBN 80-7169-587-4.
- BENDL, S. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 978-80-7387-432-2.
- KRÁTKÁ, J. *Aktuální otázky teorie výchovy: teoretická východiska, výzkumné nálezy a závěry pro praxi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 144 s. ISBN 978-80-210-5727-2.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012, 143 s. ISBN 978-80-262-0202-8.
- <http://www.ucitelskenoviny.cz/>
- <http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/>

8 Přílohy

Příloha č. 1

AUTORITA UČITELE

Ahoj,

dotazník, který se Ti právě dostal do rukou, je část mojí bakalářské práce. Jmenuji se Lucie Kolníková a své studium na VŠ zakončuji bakalářskou prací na téma: Autorita učitele pohledem žáka II. Stupně ZŠ. Proto je pro mě moc důležité, co si právě ty myslíš! Moc Ti děkuji, že se nad otázkami pořádně zamyslíš a napíšeš všechno, co k tomu můžeš říci. Mnohokrát Ti děkuji za spolupráci, je to pro mě moc důležité!

Tento dotazník je úplně anonymní. Nikdo jiný ho nebude číst, nikdo jiný ho neuvidí. V dotazníku neexistuje žádná špatná odpověď! Jde jen o tvůj vlastní názor, jen o to, CO TY SI MYSLÍŠ!!!

Zakroužkuj:

Třída: 5   6   7   8   9   **Pohlaví:**   chlapec
                    dívka

Popiš vlastnosti učitele, který je pro tebe autoritou (neuváděj jméno)

.....

.....

.....

.....

.....

Popiš vlastnosti učitele, který pro tebe není autoritou (neuváděj jméno)

.....

.....

.....

.....

Co všechno může z tvého pohledu snížit nebo zvýšit autoritu učitele?

.....

.....

.....

.....

.....

Čí rady jsi ochoten/a přijmout? (např. učitele, matky, otce, kamaráda, sourozence, babičky...)

.....

Proč je někdo autoritou a někdo ne?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Čeho si především ceníš na učiteli s autoritou?

.....

.....

.....

.....

.....

Co ti vadí na učiteli bez authority?

.....

.....

.....

.....

.....